

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

STŘEDISKO MEZINÁRODNÍCH STUDIÍ JANA MASARYKA

OBOR: Mezinárodní politika a diplomacie

**Univerzalita a relativita lidských práv z pohledu
islámu – případová studie Saúdská Arábie**

Diplomová práce

Vypracovala: Bc. Lucie Tošovská

Vedoucí diplomové práce: doc. Mgr. Ing. Štěpánka Zemanová, Ph.D.

Rok 2015

PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Univerzalita a relativita lidských práv z pohledu islámu – případová studie Saúdská Arábie*“ vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů. Veškerou použitou literaturu uvádím v seznamu literatury.

V Praze dne 27. 4. 2015

.....
podpis studenta

PODĚKOVÁNÍ:

Na tomto místě bych velice ráda poděkovala své vedoucí diplomové práce doc. Mgr. Ing. Štěpánce Zemanové, Ph.D. za podnětné rady, velmi cenné připomínky, její trpělivost při zpracování mé diplomové práce, a také za příjemnou spolupráci během mého celého studia. Také bych zde chtěla poděkovat mé rodině, která mě v průběhu celého studia podporovala.

Obsah

Úvod	1
1 Univerzalita a relativita lidských práv	4
1.1 Univerzalita	4
1.2 Kulturní relativismus	6
1.3 Mezinárodní univerzální instrumenty	8
2 Lidská práva z pohledu islámu	12
2.1 Islám a islámské právo	12
2.2 Mezinárodní islámské instrumenty na ochranu lidských práv	16
2.3 Univerzalizmus versus kulturní relativismus v islámu	24
3 Lidská práva z pohledu Saúdské Arábie	32
3.1 Faktory ovlivňující postoj Saúdské Arábie vůči lidským právům	32
3.2 Saúdský přístup k lidským právům. Diskuze mezi univerzalitou a relativitou lidských práv v Saúdské Arábii	38
Závěr	51
Literatura	55
Monografie	55
Odborné články	56
Primární dokumenty	59
Online zdroje	61

Úvod

Lidská práva jsou dnes velmi diskutovaným tématem, která jsou zahrnována i do základních cílů zahraničních politik většiny států. Historie lidských práv se váže k období po druhé světové válce. Neznamená to ovšem, že porušování lidských práv neprobíhalo již dříve. Předválečné období bylo koloniální etapou, ve které bylo porušování práv původního obyvatelstva typické. V roce 1922 vznikl Svaz sovětských socialistických republik, který byl již od svého zrodu znám jako totalitní stát. Lidská práva byla však do konce druhé světové války součástí národní politiky spadající pod suverenitu každého státu. Mezinárodní společenství se začalo zabývat významem lidských práv jako mezinárodní zodpovědnosti až po událostech druhé světové války. Globální systém ochrany lidských práv vytvořený Organizací spojených národů vznikl jako preventivní opatření, aby nedocházelo k obdobným skutečnostem jako během světových válek. S postupem času se vytvářely i regionální a národní systémy. Hlavním posláním tohoto režimu je ochrana práv obyvatel členských zemí vůči těmto státům samotným.

Tato diplomová práce se zabývá tématem lidských práv v islámu. V dnešní době je možné pozorovat trend obhajoby nepatřičného chování států vůči svým obyvatelům v rámci odkazu na kulturní relativismus, tedy na výrazné odlišnosti mezi jednotlivými kulturami, které globální systém ochrany lidských práv nerespektuje. Práce má za cíl stanovit, zda se jedná o univerzální či relativní charakter lidských práv v islámském náboženství, respektive pokud mají islámské tradice, hodnoty a náboženské příkazy vliv na chápání lidských práv. Dalším záměrem této práce je na základě dostatečného teoretického podkladu vyhodnotit, lze-li pojetí lidských práv rozlišovat dle kulturního prostředí, a zda-li je možné akceptovat odchylky od univerzálního standardu odpovídajícího kulturním normám určité společnosti. Vyhodnocení je provedeno na příkladu Saúdské Arábie. Práce by tedy měla nabídnout odpověď na otázku, zda jsou odchylky od univerzálního standardu lidských práv v Saúdské Arábii kompatibilní s teorií kulturního relativismu či zda se jedná o porušování univerzálních práv každého jedince bez ohledu na místní poměry.

Saúdská Arábie byla vybrána pro případovou studii jako stát, který se odvolává na kulturní relativitu lidských práv a odmítá jejich univerzální povahu. Výběr byl také učiněn na základě specifického charakteru Saúdské Arábie, který je založen nejen na jejím přijetí nejpřísnějšího pojetí islámského náboženství, ale také díky její významné pozici na mezinárodní scéně.

V průběhu zpracování práce jsem se potýkala s problémy ohledně literatury. Na dané téma existuje velmi omezené množství odborné literatury. Překážkou byla i nedostatečná základna publikací v České republice orientovaných na lidská práva v islámu, především na stav lidských práv v Saúdské Arábii. Z tohoto důvodu jsem nejvíce využila odborné články dostupné elektronicky. Většina oficiální saúdské dokumentace je v arabském jazyce, což taktéž velmi omezuje práci s literaturou týkající se Saúdské Arábie. Práce vychází převážně z primárních zdrojů dostupných na webových stránkách příslušných organizací. Analyzovány byly materiály OSN, přístupná oficiální saúdská dokumentace a islámské dokumenty na ochranu lidských práv. Oslovila jsem také saúdské velvyslanectví v České republice, avšak neúspěšně. Dále byly využity novinové články zahraničního tisku dostupné na jejich webových stránkách, jelikož jsem postrádala dostatek odborné literatury na dané téma. Jednotlivá média byla vybírána dle jejich nezaujatosti a důvěryhodnosti.

Práce byla zpracovávána v době nástupu nového saúdského krále Salmana, a tak nebylo možné vzhledem ke krátké době jeho vládnutí zhodnotit jeho přístup k dané problematice. Většina případů a událostí v práci uvedených je z doby vlády minulého krále Abdullaha, který zemi řídil 10 let. Bude nicméně zajímavé sledovat Salmanovu politiku, která prozatím působí spíše represivně než progresivně.

Práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola je zaměřena na teoretické východisko důležité pro další části. Zaměřuje se na definici a možné úhly pohledu na teorii univerzality lidských práv a koncepci kulturní relativity. Také je zde proveden základní rozbor nejdůležitějších univerzálních dokumentů na ochranu lidských práv. Kapitola vychází především z anglické literatury dostupné v České republice. V této teoretické části jsem zaznamenala uspokojivé množství odborné literatury, díky které bylo možné poskytnout dostatečný teoretický základ pro další kapitoly.

Druhá kapitola již analyzuje lidská práva z pohledu islámu. Nejprve definuje nejdůležitější faktory ovlivňující tento pohled – islámské právo a jeho prameny, přičemž se zabývá pouze prameny uznávané Saúdskou Arábií, tedy prameny sunnitské. Následně je proveden rozbor islámských dokumentů, které jsou základním zdrojem kulturního relativismu v rámci islámské civilizace. Poslední část druhé kapitoly polemizuje právě mezi univerzálním a relativním postojem k lidským právům v islámu. Jsou zde analyzovány argumenty pro každý přístup na základě již nasbíraných informací.

Třetí kapitola je případovou studií situace lidských práv v Saúdské Arábii, která se snaží obhajovat porušování práv svých občanů odlišným pohledem západní a islámské kultury. Kapitola se nejprve zabývá faktory, které jsou zásadní pro komplexní pochopení chování Saúdské Arábie. Posléze je již na konkrétních příkladech porušování práv z pohledu mezinárodního společenství provedena analýza, zda je možné aplikovat argument kulturního relativismu či nikoliv na základě teoretických znalostí a rozboru univerzálních i islámských dokumentů. V této části byl zaznamenán největší nedostatek odborné literatury, která by se problematikou porušování lidských práv v Saúdské Arábii zabývala. V rámci rozsahu a účelu této diplomové práce nebylo možné se věnovat všem případům porušování lidských práv ze strany Saúdské Arábie. Byly vybrány takové situace, které jsou nejvíce problematické a diskutované na mezinárodní úrovni.

Pro přepis arabských pojmů do češtiny jsem vycházela z názvů uvedených v kapitole Islámská kultura v knize *Paradigma kultur*. V ostatních případech jsem použila stejné znění jmen a termínů v daném zdroji, ze kterého jsem čerpala. Korán, který je v práci jedním z analyzovaných základních pramenů islámu, je vydáním přeloženým Ivanem Hrbkem. Citace v práci vyznačené vycházejí z číslování právě tohoto překladu.

1 Univerzalita a relativita lidských práv

1.1 Univerzalita

V důsledku událostí druhé světové války vznikla debata o potřebě mezinárodního ukotvení lidských práv, které by garantovalo základní práva každého člověka na světě. Jednalo se o práva každého jedince, která by ho měla ochránit výhradně vůči vlastnímu státu. Valné shromáždění Organizace spojených národů (OSN) přijalo v roce 1948 návrh připravovaný Komisí pro lidská práva - *Všeobecnou deklaraci lidských práv* (UDHR)¹. UDHR se tak stala základním pramenem univerzálních lidských práv. Dalšími dokumenty, které hovoří o univerzalitě lidských práv, jsou *Mezinárodní pakty* přijaté Valným shromážděním OSN v roce 1966. UDHR a Mezinárodní pakty společně vytváří *Mezinárodní listinu práv*, globální režim lidských práv garantovaný OSN, který přispívá k podpoře lidských práv ve světě a zároveň poskytuje kontrolu nad implementací těchto mezinárodních norem na národní úrovni. Významnou součástí těchto mezinárodních dokumentů je jejich samotná interpretace, která způsobuje odlišné vnímání lidských práv. Donnelly uvádí na příkladu nerovného postavení mužů a žen, že „lidská práva nevyžadují kulturní homogenizaci“². Upřít stejná práva ženám, jako mají muži, považuje za odmítnutí samotné teorie lidských práv, nikoliv však za kulturní odlišnost.

Univerzalita byla s narůstajícím počtem mezinárodních dokumentů upravujících lidská práva studována mnoha teoretiky. Tento silný zájem vyústil v její hlubší definici, a vzniklo i její členění na několik druhů dle zdroje univerzálního charakteru práv. Donnelly například dělí univerzalitu na **morální** a mezinárodně **normativní**. Pojetí morální univerzality vychází z myšlenky, že lidská práva náleží každé lidské bytosti již samotnou existencí. Za nejvyšší se považují morální práva, která řídí veškerý politický život. Normativní univerzalita dle Donnellyho vychází z právních závazků států vůči mezinárodním dokumentům, které přijaly. Opírá se o mezinárodní právo, které je pro všechny zúčastněné státy stejné. Základním mezinárodním

¹ Universal Declaration of Human Rights.

² DONNELLY, Jack. *International human rights*. Str. 34-35.

souborem, který považuje za hlavní zdroj univerzality lidských práv, je Mezinárodní listina práv.³

Další Donnellyho dělení univerzality je například funkční univerzalita, univerzalita konsensu (dobrovolného či vynuceného), ontologická či antropologická univerzalita. Donnelly pojímá termín univerzalita velmi široce, což mu umožňuje hovořit o „relativní“ univerzitě lidských práv. Snaží se upozornit na rozsáhlou koncepci univerzálních práv, které nikterak neomezují rozmanitost kultur a regionů.⁴

Členění univerzality poskytuje i Camilla Elisabeth H. Kjeldsen. Dělí ji na **právní a funkcionální**. Právní normy jsou dle Kjeldsenové důležité především jako nástroje, které umožňují dosažení cílů - ospravedlňují národní politiku, a tím jí dávají legitimitu. „*Právní univerzita poukazuje na povinnost vyplývající z mezinárodního práva všech států respektovat základní standardy při zacházení s lidskými bytostmi.*“⁵ Lidsko-právní normy jsou tedy vzhledem ke své právní povaze univerzální. Funkcionální univerzalita vychází z přijetí a respektování univerzálního kontrolního mechanismu prosazování lidských práv mezinárodním společenstvím. Tuto kontrolu vykonávají orgány OSN – Rada pro lidská práva, Valné shromáždění, Hospodářská a sociální rada a Rada bezpečnosti. Mnoho států, které se k univerzitě lidských práv staví odmítavě, ovšem tyto instituce OSN akceptují, a tím dle Kjeldsenové mlčky uznávají univerzální povahu lidských práv.⁶

Univerzální povaha lidských práv má ovšem i své kritiky, kteří se převážně opírají o tvrzení, že současná koncepce lidských práv je produktem západní kultury a nereflexuje nároky ostatních regionů a kulturních celků. Považují univerzalitu za výsledek debat o lidských právech, které reagovaly na události druhé světové války v Evropě. Hlavní kritika vychází z přesvědčení, že pojetí lidských práv v Mezinárodní listině práv neodráží zájmy všech světových kulturních celků, ale že se jedná o ideologie západních mocností.

Donnelly tvrdí, že „*lidská práva reprezentují osobitý soubor společenských zvyklostí, který je vázán na konkrétní představy o lidské důstojnosti, které původně vznikly v moderním Západě v reakci na společenské a politické změny vytvořené*

³ DONNELLY, Jack. *Universal human rights in theory and practice*. Str. 1-2.

⁴ DONNELLY, Jack. *The Relative Universality of Human Rights*. Human Rights Quarterly. Introduction.

⁵ KJELDSEN, Camilla Elisabeth H. *Legal and Functional Universality*. Str. 40.

⁶ Tamtéž, str. 39–47.

*moderními státy a moderními kapitalistickými tržními ekonomikami.*⁷ Koncept lidských práv má svůj původ na Západě, nicméně porušování práv člověka se týká celého světa. Vliv západních mocností na internacionalizaci lidských práv byl úzce spjat se vznikem tržní ekonomiky, jejímž základem jsou jednotlivci. Ve světě se doposud převážně vyskytovala silná hierarchizace společnosti.⁸ Západní důraz na individualismus se stal předmětem debat s novými africkými a asijskými státy, které vznikly v průběhu procesu dekolonizace, ve kterých převládala tradice kolektivismu. Dle Donnellyho se lidská práva vztahují pouze k jednotlivcům nikoliv ke skupině jednotlivců.⁹ Jeho tezi podporuje UDHR ve své preambuli prohlášení: „*jakožto společný cíl pro všechny národy a všechny státy za tím účelem, aby se každý jedinec a každý orgán společnosti, který má tuto deklaraci stále na mysli...*“¹⁰.

Západní původ konceptu lidských práv se snažil vyvrátit Louis Henkin ve svém článku *The Universality of the Concept of Human Rights*. Tvrdí, že myšlenka o lidských právech byla přijata nejen Západními státy, ale i státy třetího světa. Domnívá se, že „*lidská práva mohou být Západní ideou, ale Západ nebyl o nic více vnímavější k této problematice než jiné regiony či kultury.*“¹¹ Pokládá si otázku, zda jsou morální hodnoty lidských práv v UDHR univerzální či nikoliv.

Teorie univerzality lidských práv vychází zejména z mezinárodních instrumentů, které jsou akceptovány většinou členských států OSN. Opírá se také o tezi, že lidská práva mají všichni jedinci na celém světě již díky své samotné existenci. Teoretici zabývající se univerzalitou lidských práv se snaží svými různorodými názory a vlastní typologií vyvrátit úvahy o kulturním relativismu, který odmítá univerzální povahu lidských práv.

1.2 Kulturní relativismus

Univerzální lidská práva jsou charakteristická svým celoplošným působením. Jsou určena všem jednotlivcům bez jakéhokoli náboženského, politického či kulturního rozlišení. Právě tato uniformita lidských práv je jedním ze základních

⁷ DONNELLY, Jack. *Universal human rights in theory and practice*. Str. 50.

⁸ Tamtéž, str. 64.

⁹ Tamtéž. Str. 20.

¹⁰ UNITED NATIONS. The Universal Declaration of Human Rights. 1948. Dostupné z: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>.

¹¹ HENKIN, Louis. *The Universality of the Concept of Human Rights*. Str. 14.

východisek teorie kulturního relativismu, který se opírá o kulturní heterogenitu. Považuje lidská práva za specifická vůči každému kulturnímu a regionálnímu celku. Kulturní relativismus taktéž kritizuje silný vliv západu při tvorbě jednotlivých práv univerzálního charakteru. Klade důraz na kulturní odlišnosti, která nejsou těmito právy zohledněna. Kulturní relativismus je především podporován státy z rozvojového světa, zejména z asijského a afrického kontinentu.

Prvním kritikem univerzálních lidských práv se stal Melville Herskovits z Americké antropologické asociace, který byl autorem zprávy Asociace ke vzniku UDHR. V tomto prohlášení se snažil poukázat na nedostatek pozornosti sociálním skupinám, jejich součástí je každý jednotlivec. Dále kritizuje silný vliv západu, který z univerzální deklarace tvoří deklaraci západní ideologie. Pokládá si výchozí otázku, zda mohou být práva uvedena v UDHR aplikovatelná i na jiné než západní státy. Ve své tezi relativitu podporuje tvrzeními, že „*normy a hodnoty jsou relativní vůči kultuře, ze které vycházejí...*“, a že „*lidská práva v jedné společnosti mohou být považována za protispolečenská jinými lidmi...*“¹². Herskovits jako autor tohoto kritického prohlášení ohledně vzniku UDHR značně přispěl k dalším debatám o kulturním relativismu lidských práv.

Kulturní relativismus v oblasti lidských práv vychází z pestrosti světových kultur, které odlišně vnímají lidská práva, a tudíž mít univerzální charakter nemohou. Pro kulturní relativismus je důležité vymezení pojmu *kulturní práva*. Kultura je považována za dynamický proces, který se týká nejen jednotlivců, ale i celých komunit. Je formována a rozvíjena společnostmi, se kterými se každý jedinec ztotožňuje. Kultura zahrnuje jak objektivní (jazyk, víra, zvyky, aj.) tak subjektivní (sdílené hodnoty, společné myšlení, aj.) vlastnosti. Kulturní práva zahrnují vše, co se týká již dané kultury. Tato práva mohou být poskytnuta samostatným osobám, osobám v sociální skupině či celým společností, což je základním rozdílem oproti univerzálním právům, která jsou určena výhradně jednotlivcům.¹³

Donnelly dělí kulturní relativismus na tři formy. Prvním z nich je *radikální* kulturní relativismus, který považuje kulturu za jediný základní zdroj morálního práva a pravidel. Pro silný kulturní relativismus definuje kulturu jako nejdůležitější prvek.

¹² THE EXECUTIVE BOARD, AMERICAN ANTHROPOLOGICAL ASSOCIATION. *Statement on Human Rights*. Str. 542.

¹³ DONDERS, Yvonne M. *Culture and human rights*. In: FORSYTHE, David P. *Encyclopedia of human rights*. Str. 441-445.

Tento druh relativismu již akceptuje univerzalitu několika základních lidských práv. Poslední typ vymezuje jako *slabý* kulturní relativismus považující kulturu jako důležitý zdroj vymezení lidských práv, nikoliv však jako jediný a nejpodstatnější. Donelly zároveň upozorňuje na rozdíly v interpretaci lidských práv. Kulturní relativitu vnímá především ve formě jejich implementace i v samotném katalogu lidských práv. Donelly se přiklání ke *slabému* kulturnímu relativismu, který „umožňuje určité odchylky od univerzálních práv především na úrovni jejich formy a interpretace“.¹⁴

Diskuze, zda je možné lidská práva definovat globálně, se vedou ve všech světových kulturních celcích. Vznikají jednotlivé regionální úpravy lidských práv, které naplňují kulturní specifika a podporují tak teorie kulturního relativismu. Jedná se například o Africkou chartu lidských práv a národů, Evropskou úmluvu o lidských právech či o Káhirskou deklaraci lidských práv v Islámu.

1.3 Mezinárodní univerzální instrumenty

Univerzalita lidských práv je spojována se vznikem **UDHR**. Valné shromáždění OSN výslovně hovoří o deklaraci jako o „*společném cíli pro všechny národy a všechny státy*“¹⁵. UDHR je považována za univerzální katalog lidských práv. Ve svých 30 článcích se věnuje jednotlivým právům, která si může nárokovat každý člověk bez jakéhokoliv rozdílu. Zabývá se svobodou člověka, právem na život, diskriminací, ochranou rodiny, sociálními, ekonomickými a kulturními právy. Cílem vzniku UDHR bylo pokrýt všechny oblasti lidského života tak, aby zamezila krutosti a narušování lidské důstojnosti.

Celý text Deklarace se nese v duchu nediskriminace. Každé právo, které je zde uvedeno, je určené každému jedinci bez jakéhokoliv rozlišování, což je samostatně deklarováno již v prvním článku. Jedním z práv, které je kritizováno zastánci kulturního relativismu, je uveden v článku 18, který poskytuje právo každému bez výjimky na svobodu myšlení, svědomí a náboženství. Islámskými státy je pak

¹⁴ DONNELLY, Jack. *Universal human rights in theory and practice*. Str. 109-110.

¹⁵ UNITED NATIONS. *The Universal Declaration of Human Rights*. Dostupné z: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>.

především tento článek odmítán kvůli poskytnutí svobodné volby a projevu náboženství, což je v rozporu s islámským právem.¹⁶

UDHR byla přijata na základě 48 hlasů členských států, 8 států se hlasování zdrželo, mezi kterými byla i Saúdská Arábie, která dodnes Deklaraci nepřijala a dodnes k ní drží odmítavý postoj na základě přesvědčení, že se jedná o dokument vycházející ze západní ideologie a neakceptuje kulturní odlišnosti jiných států. Na její podobě pracovala Komise pro lidská práva v takovém složení, aby byl reprezentován každý civilizační okruh – členové návrhového výboru byli zástupci států Libanonu, Sovětského svazu, Číny, Francie, Spojených států amerických, Velké Británie, Austrálie, Chile, Kanady.¹⁷ Toto složení v té době přispělo k univerzálnímu charakteru Deklarace. V dnešní době je však členských států téměř 200, což poukazuje na tehdejší nedostatečné zastoupení všech kulturních a regionálních celků světa.

V praxi má však UDHR pouze právně nezávaznou povahu. Její existencí nevznikají nové právní vztahy a povinnosti. Státy nejsou vázány k jejímu dodržování a v tomto smyslu UDHR ztrácí svůj účinek i přes vysoký počet členů. I přes její nedostatečnou účinnost se Eleanor Roosevelt vyjádřila o UDHR po jejím přijetí jako o „*společném cíli pro všechny všech národů*“¹⁸ a v rámci Světové konference o lidských právech v roce 1968 mezinárodní společenství potvrdilo funkci UDHR jako „*společné porozumění všech národů na světě, které se týká nezadatelných a nedotknutelných práv celého lidstva, a také vytváří povinnost pro všechny členy mezinárodní komunity*“.¹⁹ Ale nezbytnost mezinárodního dokumentu, který by zaručil lidským právům legalitu, byla stále znatelnější, a stala se jednou z příčin vzniku Mezinárodních paktů.

Diskuzi ohledně lidských práv ovlivnilo dění ve světě v 50. a 60. letech 20. století. Proces dekolonizace umožnil osamostatnění mnoha zemí v Africe a v Asii, jejichž kolonizátoři byly většinou západní mocnosti. Dekolonizací vznikla nová skupina afro-asijských států v UN, která se především zaměřila na lidská práva jako na jedno z hlavních témat své nezávislosti. Další skutečností, která ovlivnila vývoj

¹⁶ UDHR.

¹⁷ UNITED NATIONS. *The Drafters Of The Universal Declaration Of Human Rights*. Dostupné z: <http://www.un.org/en/documents/udhr/drafters.shtml>.

¹⁸ CERNA, Christina M. *Universality of Human Rights and Cultural Diversity: Implementation of Human Rights in Different Socio-Cultural Contexts*. Str. 746.

¹⁹ Tamtéž, str. 746.

internacionalizace lidských práv, byla prohlubující se mezera mezi západní a východní kulturně-politickou oblastí a počátek studené války. V roce 1966 vznikly mezinárodněprávní dokumenty v oblasti lidských práv: **Mezinárodní pakt o ekonomických, sociálních a kulturních právech (ICESC)**²⁰ a **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (ICCPR)**²¹. Mezinárodní pakty vstoupily v platnost až deset let od svého vzniku v roce 1976.

Vliv dekolonizace a vznik studené války jsou patrné především v prvním článku části první obou Paktů stanovující právo na sebeurčení každého národa, který si může svobodně určit politický statut své země, a který si také může svobodně uskutečnit svůj hospodářský, sociální a kulturní rozvoj. Dalším výrazným projevem působení nově vzniklých států je ve druhém článku v první části Paktů garance vyvarování se rasové či jiné diskriminace.²²

Univerzální charakter lidských práv nebyl ovšem Pakty výslovně definován. Ve své preambuli se pouze odkazuje na a Chartu UN. O univerzálních právech patřících všem lidem na světě bez ohledu na jejich kulturní či regionální odlišnosti se více věnovala Vídeňská deklarace z roku 1993.

Před zahájením Vídeňské konference o lidských právech byla zaznamenána určitá snaha států třetího světa o rekonceptualizaci univerzálních práv tak, aby více odpovídaly regionálním tradicím jejich zemí. Setkání se konala v africkém regionu, v Latinské Americe a Karibiku a v regionu asijském, přičemž každá schůze vyústila v regionální dokument podporující výzvu zohlednění kulturních odlišností. Kupříkladu v rámci asijského regionu byla na konferenci představena *Bangkoká deklarace*, která sice nezpochybňuje univerzální povahu lidských práv, ale vyžaduje jejich posuzování v „kontextu dynamického a rozvíjející ho se procesu vytváření mezinárodních norem s ohledem na význam národních a regionálních zvláštností, a různých historických, kulturních a náboženských prostředí.“²³

²⁰ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights.

²¹ International Covenant on Civil and Political Rights.

²² UNITED NATIONS. *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>;
UNITED NATIONS. *International Covenant on Civil and Political Rights*. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx>.

²³ REGIONAL MEETING FOR THE ASIA-PACIFIC REGION. *Bangkok Declaration*. Dostupné z: <http://internationalhumanrightsllexicon.org/hrdoc/docs/bangkokNGO.pdf>.

Vídeňská deklarace a Akční program byly přijaty v červnu roku 1993 na Světové konferenci o lidských právech jako konsensus 171 členů UN. Deklarace již ve svém úvodu potvrzuje, že „*všechna lidská práva jsou odvozeny z důstojnosti a tkví v lidské osobnosti, a každá lidská bytost je hlavním tématem lidských práv...*“.²⁴ Dále zdůrazňuje význam UDHR, Charty OSN a Mezinárodní pakty. Vyžaduje univerzální plnění práv a povinností z ní vyplývajících. Článek 5 otevřeně proklamuje: „*Všechna lidská práva jsou univerzální, nedělitelná a vzájemně závislá a propojená. Mezinárodní společenství musí zacházet s těmito právy na celém světě spravedlivě a rovným způsobem, na stejném základě a se stejným důrazem. I přes význam národních a regionálních zvláštností a rozličných historických, kulturních a náboženských okolností je třeba mít na paměti, že je povinností států bez ohledu na jejich politický, ekonomický a kulturní systém podporovat a chránit všechna lidská práva a základní svobody.*“²⁵ Tento článek přímo hovoří o univerzalitě lidských práv bez kulturní či regionální výjimky. Článek 33 se vyjadřuje k důležitosti univerzálního a objektivního řešení problematiky lidských práv. Význam kulturní odlišnosti a regionálních instrumentů na ochranu lidských práv deklaruje článek 37, který přímo uvádí, že by tyto dokumenty měly posílit univerzální standardy na ochranu lidských práv.²⁶ Na základě vysokého počtu smluvních států Deklarace je univerzální přístup legitimní.

Dokumenty na ochranu lidských práv, které odpovídají stanovisku kulturního relativismu, již přímo odrážejí požadavky dané kultury. Snaží se v nich reflektovat své kulturní tradice, náboženské potřeby či své hodnoty a postoje, které dle jejich přesvědčení texty univerzální povahy nezohledňují. Před bližším zkoumáním těchto dokumentů je nezbytné se věnovat dané kultuře, z níž tyto dokumenty vycházejí.

²⁴ UNITED NATIONS. *Vienna Declaration and Programme of Action*. Preamble. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Vienna.aspx>.

²⁵ Tamtéž. Článek 5.

²⁶ *Vienna Declaration and Programme of Action*.

2 Lidská práva z pohledu islámu

Diskuze mezi zastánci univerzality a relativity se vždy týkají především možnosti aplikace systému na ochranu lidských práv i v jiných socio-kulturních celcích než pouze v západní civilizaci, která byla důležitým prvkem v průběhu tvorby tohoto systému. V dnešní době se kulturní relativismus opírá o kulturní tradice, hodnoty a postoje, které dle jeho pojetí nejsou zohledněny v tomto globálním systému lidských práv. Na základě vlastní tvorby dokumentů na ochranu lidských práv, které by již vycházely z jejich potřeb, se snaží jejich postoj obhájit. V případě chápání lidských práv v rámci islámské civilizace je nutné pochopit danou kulturu komplexně, což umožňuje snazší a hlubší analýzu islámských dokumentů na ochranu lidských práv, které budou následně aplikovány na příkladu Saúdské Arábie.

2.1 Islám a islámské právo

Islám je v dnešní době druhým největším náboženstvím na světě, ke kterému se hlásí více než miliarda a půl věřících – muslimů. Z celkového počtu muslimů je patrný značný vliv islámu na mezinárodní dění, tedy i na problematiku lidských práv.

Islám není pouze náboženstvím, ale je také, jak uvádí Šabacká, „*systémem hodnot, znaků, principů, které zasahují do všech aspektů lidského života (jednotlivce, rodiny, státu, politiky, hospodářství, práva aj.)*“²⁷ Islám je ve velmi úzkém vztahu se státem. Vztah ovšem není rovnocenný, stát je podřízen Alláhovi (Bůh) a jeho posláním je prosazovat islámský řád.

Historie islámu se vztahuje k Arabskému poloostrovu, kde se dnes nachází Saúdská Arábie. Islámské náboženství se formovalo až do 7. století, kdy vznikla pod vedením proroka Muhammada tzv. *umma* – společenství lidí věřících v islám. Odtud pramení kolektivistický rys islámu. Islám chápe jednotlivce pouze jako součást rodiny, klanu, kolektivu, nikoliv jako samostatnou jednotku. Role jednotlivce je významná jen v jeho zodpovědnosti před Bohem.²⁸ Silné kolektivistické myšlení islámského náboženství je kritizováno ve vztahu k definici lidských práv, která dle univerzalistické teorie vlastní výlučně jednotlivci. Mnoho autorů podporující kulturní

²⁷ NOVOTNÁ – ŠABACKÁ, Yvona. Islámská kultura. In: LEHMANNOVÁ, Zuzana. *Paradigma kultur*. Str. 185.

²⁸ Tamtéž, str. 187-188; 205.

relativismus se snaží prokázat příslušnost lidských práv Bohu. Khadduri přímo uvádí, že lidská práva jsou výsadou Boha.²⁹ Definici lidských práv z pohledu islámu dále doplňuje Said výrokem, že „*lidská práva existují pouze ve vztahu k lidským povinnostem. Jednotlivci mají určité povinnosti definované v šarí'e vůči Bohu, bližním a přírodě. Pokud jednotlivci plní tyto povinnosti, získají tak určité svobody a práva, která jsou předepsána v šarí'e.*“³⁰. Tato debata ohledně vlastnictví lidských práv je jedním ze základních témat mezi univerzalismem a kulturním relativismem.

Základním faktorem islámského náboženství je víra v jednoho Boha, který je jediným hybatelem veškerého dění na světě i ve vesmíru. Islám akceptuje ostatní monoteistická náboženství, polyteismus a bezbožnost však silně odmítá a odsuzuje.³¹ Víru v Boha umožňuje islám komukoliv bez jakéhokoli etnického, náboženského, kulturního omezení. Tento univerzalismus islámu je jedním ze zdrojů kritik kulturního relativismu islámu. Halliday dokonce hovoří o konfliktu mezi dvěma univerzalistickými teoriemi.³²

Významnou událostí pro samotný islám je rozštěpení islámského společenství na dva směry v 7. století. Smrt Muhammada vyvolala ve společenství otázku nástupnictví, která vyústila ve vznik dvou směrů islámu – *sunnité* a *šíité*. Sunnitská část tvořící přibližně 75%³³ světové muslimské populace uznává nástupnictví Muhammada volbou, šíité přijímají jako nástupce pouze jeho pokrevní příbuzné.³⁴ Toto schizma i přes svou významnou roli v mezinárodním dění nemá podstatný vliv na stanovisko islámu vůči lidským právům.

Pohled islámu na lidská práva je ovlivněn islámským právem *šarí'a*. Na Vídeňské konferenci o lidských právech v roce 1993 saúdský ministr zahraničí vyjádřil dokonce nadřazenost islámského práva nad univerzálními lidskými právy definovanými mezinárodním společenstvím. Konstatuje, že „*se islámská šarí'a stala komplexním systémem pro všechna univerzální práva, která vymezuje všechny*

²⁹ KHADDURI, Majid. *Human Rights in Islam*. Str. 78.

³⁰ SAID, Abdul Aziz a Harry HIEOVER. *Precept and Practice of Human Rights in Islam*. Str. 73-74.

³¹ NOVOTNÁ - ŠABACKA, Yvona. Islámská kultura. In: LEHMANNOVÁ, Zuzana. *Paradigma kultur*. Str. 204-205.

³² HALLIDAY, Fred. *Relativism and Universalism in Human Rights: the Case of the Islamic Middle East*. Str. 159.

³³ CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY. *The World Factbook - Religions*. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/docs/notesanddefs.html?fieldkey=2122&alphaletter=R&term=Religions>.

³⁴ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Str 24-25.

*závazky a povinnosti na všech úrovních mezilidských vztahů.*³⁵ Islámské právo se opírá o dva základní prameny – Korán a Sunnu v případě sunnitské větve islámu.

Korán neboli Svatá kniha je podstatou islámského náboženství. V mnoha muslimských státech se stal jediným zdrojem zákonodárství. Jeho existence je považována za věčnou a jeho původ je připisován samotnému Bohu. Korán obsahuje 114 kapitol – *súr*, které dále zahrnují jednotlivé verše. Korán definuje nejen vztahy mezi lidmi, ale především vztah mezi člověkem/muslimem a Bohem. Jeho obsahem je sbírka vyprávění, příkazů, nařízení a základních pět povinností vůči Bohu, které se týkají každého muslima.³⁶

Významné rozpory mezi univerzálními lidskými právy a islámem lze v Koránu nalézt v mnoha verších. Konflikt článku 5 UDHR, který vyjadřuje zákaz mučení a jiného krutého zacházení, s Koránem je možné zpozorovat v několika verších. Pobídku k useknutí rukou zlodějům nabízí súra 5 verš 42 či přímo k vraždě vybízí verš 5 sóry 9: „*A až uplynou posvátné měsíce, pak zabíjejte modloslužebníky, kdekoli je najdete, zajímejte je, obléhejte je a chystejte proti nim všemožné nástrahy!*“³⁷ Zásadním rozporem je rozlišení osob na muslimy a „nemuslimy“, které Korán považuje za méněcenné. O nerovnosti věřících a nevěřících osob se vyjadřuje například súra 3 ve verši 49: „*A ty, kdož neuvěřili, potrestám trestem přísným na tomto i onom světě a nebudou mít žádné pomocníky*“³⁸ nebo súra 25, která ve svém verši 54 pobízí k boji proti nevěřícím. Výzvy k zabíjení nevěřících a k bojům proti nim je možné nalézt například ve verších 187-189 sóry 2. Dalším bodem rozkolu jsou práva žen. Ženám se věnuje súra 4, ve které nalezneme mnoho problematických výroků, jako je například polygamie ve verši 3 či nerovný poměr mezi mužem a ženou v případě dědického procesu verše 12 a 175. Omezení svobody žen se týkají například verše 30 – 33 sóry 33. Korán se také zabývá právy rozvedených žen.³⁹

Sunna je druhým významným pramenem islámského náboženství a práva, které je takto uznáváno pouze sunnitskou větví islámu. Korán nedokázal zodpovědět na

³⁵ SAUDI EMBASSY. *Prince Saud's speech at Human Rights conference in Vienna*. 1993. Dostupné z: <http://www.saudiembassy.net/archive/1993/speeches/page3.aspx>.

³⁶ NOVOTNÁ - ŠABACKÁ, Yvona. Islámská kultura. In: LEHMANNOVÁ, Zuzana. *Paradigma kultur*. Str. 189-190.

³⁷ *Korán*, 9:5.

³⁸ Tamtéž, 3:49.

³⁹ Tamtéž, 2:228; 66:5.

všechny kladené otázky, a tak vznikla potřeba dalšího zdroje, který by byl schopen lépe reagovat na potřeby islámu. Tak vznikla Sunna neboli soubor zpráv, tzv. *hadíthů*, o životě Muhammada, jeho zvyklostech, výrociích, postojích a tradicích. Poskytuje určité vzorové chování, které je závazné pro všechny muslimy.⁴⁰

I v Sunně lze nalézt několik kontroverzních ustanovení. Postavení žen se věnuje například *hadíth* Bukhari 3:48:826: „*Muhammad se zeptal: ‚Nemá výpověď ženy, jakožto očitého svědka, poloviční váhu svědeckví muže?‘ Žena odpověděla: ‚Ano.‘ Muhammad pokračoval: ‚Je to proto, že mysl ženy je méněcenná.‘*“⁴¹ Trest ukamenováním za cizoložství zmiňuje *hadíth* Muslim 017,4206⁴² nebo Bukhari 3:38:508⁴³. Svobodnou volbu náboženství odmítá Sunna například v *hadíthu* Bukhari 9:89:271, který přikazuje zabít toho, kdo se zřekne islámu⁴⁴.

Islámské právo – šarí'a – je podle An-Na'ima „*soubor práv, jenž pokrývá náboženská dogmata, etické normy i detailní pravidla soukromého a veřejného práva.*“⁴⁵ Šarí'a pokrývá všechny aspekty lidského života. Obsahuje příkazy i morální principy upravující vztahy mezi lidmi i vztah mezi člověkem a Bohem. Šarí'a je Božím zákonem, který je věčný, a jediným zákonodárcem je Bůh.⁴⁶ Šarí'a se zabývá čtyřmi základními okruhy práv – rodinným právem, trestním právem, obchodním právem a právem vztahujícím se k víře.

Muslimské státy nejsou jednotné v přijetí islámského práva za své vnitrostátní právo. Většina z nich má smíšený systém, ve kterém hraje důležitou roli vlastní vnitrostátní právo, které může být v určitých oblastech ovlivněno islámským právem. Jejich ústavy, občanské či trestní právo, mnohdy vycházejí z evropských vzorů. Mezi státy se smíšeným systémem se řadí například Egypt, Pákistán, Maroko, Malajsie, Indonésie aj. Vedle těchto států lze však nalézt i takové, které pojímají islámské právo zcela za své vnitrostátní. Tzv. klasický šarí'a systém se vyskytuje v Saúdské Arábii a v Íránu. Posledním typem jsou sekulární státy, které jsou zcela oproštěny od náboženského vlivu na vnitrostátní předpisy. Sekulárním státem je kupříkladu

⁴⁰ PELIKÁN, Petr. *Sunna: pramen islámského práva*. Str. 82-83.

⁴¹ WARNER, Bill. *Právo šaría pro nemuslimy*. Str. 18.

⁴² Tamtéž, str. 21.

⁴³ Tamtéž, str. 23.

⁴⁴ Tamtéž, str. 49.

⁴⁵ REHMAN, Javaid a Susan Carolyn BREAU. *Religion, human rights and international law: a critical examination of Islamic state practices*. Str. 142.

⁴⁶ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Str. 117-118.

Turecko.⁴⁷ V Saúdské Arábii se šarí'a stala ve své nejkontroverznější podobě dokonce jádrem ústavy z roku 1992, ve které jednotlivé články upravují účinnost šarí'i ve vztahu k samotnému státu i k jeho občanům. Ochranu lidských práv zajišťuje stát v souladu s právem šarí'a dle článku 23.⁴⁸

Islámské právo se však potýká s problémem nejednoznačné interpretace. Existence několika různorodých právních škol či uznávání odlišných pramenů islámského práva brání k dosažení jeho celistvosti.⁴⁹ Tato nejednotnost je patrná i v odlišném přístupu k lidským právům například v Saúdské Arábii a v Turecku. Zatímco Saúdská Arábie podmiňuje ochranu lidských práv dodržováním šarí'i ve své ústavě, Turecko je sekulárním státem, který šarí'u ani islám nepovažuje jako zdroj svého právního systému. Ochranu lidských práv samostatně vymezuje ve své ústavě.⁵⁰

Přístup islámu k lidským právům vychází právě z islámského práva. Muslimské státy, které se staví negativně vůči mezinárodnímu standardu lidských práv, kritizují převážně jejich interpretaci, která dle jejich názoru nebere v úvahu islámské hodnoty.⁵¹

Na základě specifičnosti islámského náboženství a přesvědčení, že mezinárodní dokumenty jsou nekompatibilní s islámskými tradicemi, vzniklo několik samostatných dokumentů upravujících lidská práva v islámu. Tyto dokumenty vznikly dle jejich autorů z potřeb islámského světa a implementace prvků na ochranu lidských práv by měla vycházet právě z nich.

2.2 Mezinárodní islámské instrumenty na ochranu lidských práv

Mezinárodní univerzální ochrana lidských práv se stala od přijetí UDHR cílem kritiky ze strany nejen muslimských států a organizací. Byly vytvořeny samostatné evropské, islámské, asijské, africké, latinsko-americké režimy lidských práv, které vznikly nejen na základě kritiky již existujících instrumentů, ale také jako nástroj pro rozvoj států těchto regionů. Jejich tvorba a následná implementace však dle OSN zásadně neodporuje univerzálnímu pojetí lidských práv. Soulad regionálních

⁴⁷ OTTO, Jan Michiel. *Sharia and national law in Muslim countries: tensions and opportunities for Dutch and EU foreign policy*. Str. 9-10.

⁴⁸ Ústava.

⁴⁹ BADERIN, Mashood A. *International human rights and Islamic law*. Str. 32-33.

⁵⁰ Turecká ústava.

⁵¹ BADERIN, Mashood A. *International human rights and Islamic law*. Str. 5.

dokumentů s univerzalitou podpořila rezoluce Valného shromáždění OSN 32/127 z roku 1977, která přímo vyzývá k vytvoření regionálních instrumentů na ochranu lidských práv a základních svobod.⁵² V africkém regionu například vznikla Africká charta lidských práv a práv národů⁵³ a v rámci Sdružení národů jihovýchodní Asie existuje jejich vlastní Deklarace lidských práv z roku 2012.⁵⁴

Kompatibilitu univerzálních práv s islámskou kulturou zpochybňoval Íránský prezident Chamenei v roce 1984 ve svém prohlášení, ve kterém se vyslovil, že „*pokud chceme vědět co je správné a špatné, neobracíme se na UN, ale obracíme se na svatý Korán*“⁵⁵. O UDHR pronesl, že se jedná o „*hatmatilku stvořenou Satanovými žáky*“⁵⁶. Mnoho islámských států se odvolává na kulturní specifika jako na důvod nesouladu jejich právního systému s mezinárodním právem. Odlišné přístupy k lidským právům jde samozřejmě nalézt i v islámském světě. Setkat se můžeme se zpochybňováním lidských práv jako takových, což je nejvíce vidět v Íránu, či se snahou zakotvit kulturní tradici v rámci univerzálního katalogu lidských práv.

Současným silným kritikem univerzálních lidských práv a zastáncem kulturního relativismu je Saúdská Arábie, která se však na Vídeňské konferenci lidských práv v roce 1993 vyjádřila, že islámské právo poskytuje komplexní systém pro existenci univerzálních lidských práv. Saúdský ministr zahraničí potvrdil univerzální podstatu lidských práv, nicméně pronesl výhrady vůči jejich aplikaci, která dle něj nedostatečně zohledňuje různorodost společností a jejich náboženských, politických a kulturních tradic a hodnot. K vlastní saúdské pozici, která neodpovídá mezinárodnímu standardu, se ovšem nevyjádřil.⁵⁷

Vzhledem k sílící islámské kritice univerzálního přístupu k lidským právům se začaly objevovat snahy o vytvoření mezinárodních dokumentů na ochranu lidských práv v islámu. Islámský svět chce svým vlastním kodifikačním úsilím dokázat slučitelnost lidských práv s islámem.

⁵² UNITED NATIONS. *Resolution 32/127*. Dostupné z: <http://www.un.org/documents/ga/res/32/ares32r127.pdf>.

⁵³ Pro více informací viz: <http://www.achpr.org/instruments/achpr/>.

⁵⁴ Pro více informací viz: <http://www.asean.org/news/asean-statement-communications/item/asean-human-rights-declaration>.

⁵⁵ MAYER, Ann Elizabeth. *Islam and human rights: tradition and politics*. Str. 36.

⁵⁶ Tamtéž, str. 36.

⁵⁷ Tamtéž, str. 11.

Toto úsilí postupně vedlo ke zrodu tří islámských nejvýznamnějších dokumentů na ochranu lidských práv, které se snaží definovat lidská práva v souladu s islámskými hodnotami a islámským právem. Jedná se o *Univerzální islámskou deklaraci lidských práv*, *Káhirskou deklaraci lidských práv v islámu*, a *Arabskou chartu lidských práv*.

Univerzální islámská deklarace lidských práv (UIDHR)⁵⁸ byla vytvořena v roce 1981 Islámskou radou, tehdejší soukromou organizací kooperující s Muslimskou světovou ligou. UIDHR byla v Paříži prezentována Organizací OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO)⁵⁹. UIDHR se měla stát islámskou verzí UDHR, která měla za cíl zajistit zařazení islámských hodnot do univerzální kategorizace lidských práv v UDHR.⁶⁰ Nicméně i přes nesouhlas se zněním UDHR byla Saúdská Arábie jediným muslimským státem, který ji nepřijal.

Vliv islámského náboženství je patrný v celé Deklaraci. V předmluvě lze nalézt přímou vazbu lidských práv na Boha, který je „*jediným zákonodárcem a zdrojem všech lidských práv*“⁶¹. Preambule Deklarace odkazuje na Korán a Sunnu jako na významný rámec regulující mezilidské vztahy a šari'ú považuje za zdroj právního systému. Taktéž vymezuje subjekty, kterým je určena, a to pouze na muslimy, na rozdíl od UDHR, která je určena všem lidem bez omezení.⁶² Touto omezeností účastníků se Deklarace stává regionálním, resp. kulturně omezeným, dokumentem

Problém interpretace UIDHR mezinárodním společenstvím může nastat v odlišném znění anglické a arabské verze. Arabská verze oproti anglické obsahuje u každého práva citaci z Koránu. Odkazy na súry vázané k jednotlivým článkům nalezneme v referencích. Závažným rozdílem ovlivňující výklad je použitý termín „právo“ v anglické verzi, který v arabské verzi znamená islámské právo šari'a. Rovnost těchto termínů definují až „vysvětlující poznámky“ na konci celého dokumentu, které však zcela neobjasňují implementaci šari'i na lidská práva.⁶³ Záleží tedy na každém státě samotném, v jakém rozsahu islámské právo aplikuje. Prostor pro diskuzi poskytuje například článek 12 definující právo na svobodu vyznání, myšlení a

⁵⁸ Universal Islamic Declaration on Human Rights.

⁵⁹ United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization.

⁶⁰ MAYER, Ann Elizabeth. *Islam and human rights: tradition and politics*. Str. 30.

⁶¹ ISLAMIC COUNCIL. *Universal Islamic Declaration on Human Rights*. Foreword. Dostupné z: http://www1.umn.edu/humanrts/instate/islamic_declaration_HR.html#foreword.

⁶² UIDHR, preambule.

⁶³ MAYER, Ann Elizabeth. *Islam and human rights: tradition and politics*. Str. 76-78.

projevu, který přiznává svobodu každému, pokud je to v souladu s právem.⁶⁴ V případě saúdského výkladu šari'i nelze ovšem přiznat stejná práva nevěřícím jako muslimům. Článek tedy není možné v Saúdské Arábii aplikovat v jeho plném znění. Při výkladu UIDHR je nezbytné si uvědomit podmíněnost všech uvedených práv šari'ou a zohlednit postavení konkrétního státu k islámskému právu.

Mezi UIDHR a UDHR existuje několik zásadních odlišností. Prvním a podstatným rozdílem je význam islámského náboženství a práva, které UIDHR považuje za základní zdroj lidských práv, přičemž UDHR není nábožensky založena a mezinárodní koncept lidských práv je zcela sekulární povahy. Svoboda náboženství je určena článkem 13, který v anglické verzi zní obdobně jako v UDHR oproti verzi arabské, která přímo odkazuje na súru 109⁶⁵ rozlišující jedince na věřící a nevěřící. Toto rozdělení je v plném rozporu s významem svobody náboženství v UDHR. Islámské právo také zakazuje odstoupení od islámu, což popírá svobodu volby náboženství. Odmítavý postoj lze nalézt například v súře 16: *„Na toho, kdo zapře Boha poté, co již uvěřil – ... – a zejména na toho, kdo hrud' svou nevěře otevřel, dopadne hněv Boží a pro něj je připraven trest nesmírný.“*⁶⁶ UIDHR také přiděluje každému právu i povinnosti, které v univerzálním pojetí lidských práv nenalezneme. Povinnosti jednotlivců jsou v islámu považovány za významnější než jejich práva. Rozdíly pak shledáme i v jednotlivých právech. Kupříkladu založení rodiny musí být dle UIDHR v souladu s náboženstvím, tradicí a kulturou. UDHR naopak hovoří o uzavření sňatku a založení rodiny bez jakéhokoliv rasového, náboženského či národnostního omezení. Dalším problematickým tématem jsou práva žen v UIDHR, ve které nalezneme samostatný článek týkající se vdaných žen. UIDHR již však nenabízí výčet práv pro ženaté muže či svobodné osoby.

Diskutabilní v otázce práv žen je i část 8 preambule, která vyjadřuje rovnost všech lidí před zákonem bez jakékoliv diskriminace. Článek 3 dále přímo deklaruje rovnost všech lidí před zákonem.⁶⁷ Korán však určuje nadřazené postavení muže nad ženou, což je v rozporu se zněním UIDHR.⁶⁸

⁶⁴ UIDHR, článek 12.

⁶⁵ Korán, 109:1-6.

⁶⁶ Tamtéž, 16:108.

⁶⁷ UIDHR; UDHR.

⁶⁸ Korán, 4:38.

Káhirská deklarace lidských práv v islámu (CDHRI)⁶⁹ z roku 1993 je druhou listinou, která se zabývá lidskými právy z islámského pohledu. CDHRI byla prezentována saúdským ministrem zahraničí zastupující muslimský svět na Světové konferenci lidských práv ve Vídni, která umožnila muslimským státům vyjádřit své stanovisko ohledně lidských práv. CDHRI byla přijata roku 1990 Organizací islámské konference, dnes Organizace islámské spolupráce (OIC)⁷⁰, která je po OSN druhou největší mezivládní institucí na světě s 57 členy. Jedním ze základních cílů OIC je podpora ochrany lidských práv a svobod.⁷¹

CDHRI obsahuje preambuli a 25 článků. CDHRI specificky nedefinuje držitele vymezených práv na rozdíl od UIDHR, a přibližuje se tak k univerzálnímu pojetí lidských práv, která jsou určena všem lidem bez omezení. Vliv islámu je v Deklaraci zřejmý již v preambuli, která se odkazuje na Korán a islámské právo či ve článku 2, který lidský život označuje jako dar od Boha. Šarí'a je poté uznána článkem 25 jako jediný zdroj pro objasnění jakéhokoliv článku a článek 24 podmiňuje šarí'ou každé právo v Deklaraci.⁷² Na rozdíl od UIDHR je v případě užití šarí'i v souvislosti s lidskými právy striktnější. Opět tedy záleží na výkladu a aplikaci islámského práva každého státu. Interpretace práv v CDHRI může být velmi odlišná, a tudíž se i kontrolní mechanismus stává neúčinným.

První článek hovoří o rovnosti všech lidí z hlediska základní lidské důstojnosti a základních povinností. Právní rovnost, jedno ze základních práv Mezinárodní listiny lidských práv, zde však definována není. V CDHRI lze nalézt i sporné znění ženských práv ve srovnání s mezinárodním standardem. Na první pohled se zdá, že článek 6 část první stanovuje rovnost mezi mužem a ženou, nicméně obdobně jako ve článku 1 nenalezneme rovnost jejich práv před zákonem. Článek však nabízí bližší pohled na práva, kterými ženy disponují. Srovnatelný výklad mužských práv ale Deklarace nenabízí. Naopak článek 13 určuje právo na stejné mzdové ohodnocení bez rozdílu pohlaví. Jedním ze základních práv, které se vyskytuje v mezinárodních dokumentech univerzálního charakteru, je svoboda náboženství. Právo svobodné volby náboženství

⁶⁹ Cairo Declaration on Human Rights in Islam.

⁷⁰ Organisation of Islamic Cooperation.

⁷¹ ORGANISATION OF ISLAMIC COOPERATION. *About OIC*. Dostupné z: http://www.oic-oci.org/oicv2/page/?p_id=52&p_ref=26&lan=en.

⁷² OIC. *The Cairo Declaration on Human Rights*. Dostupné z: <http://www.oic-oci.org/english/article/human.htm>.

však v CDHRI chybí. Článek 10 nepřímě stanovuje islám jako jediné správné náboženství. Určitou kontroverzi zakládá článek 5 část první, která stanovuje právo mužů a žen uzavřít manželství bez omezení rasového, barvy pleti či národnosti. Článek ovšem nezmiňuje omezení z náboženských důvodů. Dává tak prostor náboženské diskriminaci při uzavírání manželství. Podobně jako v UIDHR je problematické uchopení práva na svobodu slova, které musí být v souladu s šarí'ou, která však neposkytuje nevěřícím stejné podmínky jako muslimům.⁷³

V Deklaraci lze nalézt několik sporných bodů s univerzálními právy, které omezují práva žen, nevěřících či i samotných muslimů. Podmíněnost všech deklarovaných práv islámským právem přispívá k rozdílnému výkladu a následné implementace CDHRI. Deklarace obsahuje i další práva, která jsou shodná s mezinárodním standardem na ochranu lidských práv. Jedná se například o zákaz mučení, právo na zdravotní a sociální péči, právo na bezpečnost aj.

V roce 1994 schválila Liga arabských států⁷⁴ **Arabskou chartu lidských práv** (ACHR)⁷⁵. Přípravná fáze konečné podoby Charty započala již v roce 1970, kdy Stálá arabská komise vyzvala výbor expertů k vytvoření Arabské deklarace lidských práv. Následujícího roku výbor poskytl členským státům návrh deklarace, který odsouhlasilo pouhých 9 členů. Tvorba dokumentu na ochranu lidských práv byla pozastavena až do roku 1979, ve kterém vznikl požadavek na nový návrh. V roce 1983 byl text podstoupen členským státům, který ho opět neschválily. V roce 1994 se na základě návrhu právní komise a komise pro lidská práva dokázalo dosáhnout kompromisu mezi členskými státy a vznikla ACHR.⁷⁶ Charta však nikdy nevstoupila v platnost. V roce 2004 vznikla zrevidovaná Charta na základě rezolucí Rady Ligy arabských států požadující novou podobu splňující podmínky mezinárodního standardu ochrany lidských práv. ACHR se svými 53 články a preambulí vstoupila

⁷³ CDHR.

⁷⁴ Liga arabských států je regionální organizace založena v roce 1945 zahrnující 22 arabských států. Cílem organizace je udržovat dobré vztahy mezi členy a spolupracovat na společných otázkách, které zaručují členům suverenitu a nezávislost. Pro více informací viz: <http://www.lasportal.org>.

⁷⁵ Arab Charter on Human Rights.

⁷⁶ NAIM, Abd Allah Ahmad. *Human Rights in the Arab World: A Regional Perspective*. Str. 712-714.

v platnost v roce 2008 díky ratifikaci 7 členských států.⁷⁷ Saúdská Arábie Chartu ratifikovala v roce 2009.⁷⁸

Zrevidovaná ACHR se jako jediný islámský instrument na ochranu lidských práv odkazuje ve své preambuli na principy vyplývající z Charty OSN, UDHR a Mezinárodních paktů. Článek 43 dále stanovuje povinnost smluvních stran dodržovat zásady uvedené v mezinárodních a regionálních dokumentech, které smluvní strany přijaly.⁷⁹ Za určitý pokrok směrem k mezinárodnímu standardu se dá také považovat antropocentrický přístup větší části dokumentu a menší důraz na islámské právo. Charta se však opírá ve své preambuli o suverenitu vnitrostátních předpisů, na které se v rámci jednotlivých práv obrací⁸⁰. V případě státu, který uznává šari'u svým vnitrostátním právem, je třeba zohlednit omezení z ní vyplývající.

ACHR se svým obsahem jako jediný z islámských dokumentů přibližuje k univerzalistickému pojetí i přes svůj relativistický charakter. Univerzalitu stvrzuje nejen odkazem na univerzální mezinárodní instrumenty na ochranu lidských práv, ale také prohlášením v části čtvrté prvního článku, „že všechna lidská práva jsou univerzální, nedělitelná, vzájemně závislá a propojená“⁸¹. ACHR se značně inspirovala zněním jednotlivých práv v Mezinárodní listině práv.

ACHR se zabývá základními právy i právy sociálními, kulturními a ekonomickými. Navzdory snahám přiblížit se mezinárodnímu standardu lze i v Chartě identifikovat problematické oblasti, přičemž většina vyplývá z nepřesného vymezení právních předpisů, dle kterých se výkon práv musí řídit.

Mezinárodní listina práv se nevyjadřuje k právům pouze státních příslušníků, jelikož nerozlišuje mezi subjekty lidských práv. Naopak ACHR věnuje celý článek 24 občanům a jejich právům. Jsou tak omezena práva cizinců. Článek 25 zabývající se menšinami uznává právo všem užívat jejich vlastní kulturu, jazyk a náboženství. Práva z článku vyplývající se však musí řídit zákonem konkrétní země. Diskutabilní je i část třetí druhého článku, která staví sionismus⁸² na stejnou úroveň jako rasismus a zahraniční okupaci, proti kterým je dle článku třeba bojovat a odstranit je. Nepřímo

⁷⁷ SHELTON, Dinah a Paolo WRIGHT-CAROZZA. *Regional protection of human rights*. Str. 100.

⁷⁸ Pro další informace týkající se ratifikačního procesu viz: <http://www.icnl.org/research/monitor/las.pdf>.

⁷⁹ THE LEAGUE OF ARAB STATES. *Arab Charter on Human Rights*. Preamble. Dostupné z: <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/loas2005.html>.

⁸⁰ ACHR, článek 43.

⁸¹ Tamtéž, článek 1.

⁸² Židovské hnutí, které usiluje o založení vlastního židovského státu.

tak může navádět k boji proti Izraeli, který je ikonou sionismu. Opět záleží na vlastní interpretaci daného práva. Část první článku 8, který se týká krutého zacházení a mučení, se zdá být na první pohled shodná se článkem 7 ICCPR. Avšak článek v ACHR hovoří pouze o krutém a nelidském „zacházení“ oproti ICCPR, která výslovně zakazuje také „tresty“⁸³. Právo na svobodu náboženství je definováno článkem 30. I zde je ovšem tato svoboda omezena vnitrostátními předpisy, které v případě šarí'i tuto svobodu zcela negují. Naproti CDHRI Charta již definuje rovnost mezi mužem a ženou i v případě stejných práv, které požívají. ACHR také neobsahuje samostatný článek, který by byl věnován pouze právům žen. Nicméně i tak lze shledat určité diskriminační tendence. Kupříkladu právu uzavřít manželství se věnuje článek 33, který ale podmiňuje sňatek zákony států, ve kterém se uzavírá.⁸⁴

Významným pokrokem od UIDHR a CDHRI je zřízení kontrolního mechanismu Charty, Arabského výboru pro lidská práva skládajícího se ze sedmi členů. Smluvní strany jsou povinny předkládat zprávy o plnění závazků z Charty vyplývajících a o situaci lidských práv na jejich územích.⁸⁵ Nicméně i tak podstatný progres, jako bylo zřízení Arabského výboru pro lidská práva, nezajišťuje ideální záruku dodržování lidských práv. Výbor a jeho účinnost nelze srovnávat s jinými mezinárodními kontrolními mechanismy. Přijímání individuálních stížností ohledně porušování ACHR není v kompetenci Výboru. Také rozbor zpráv, které Výbor přijímá, není odpovídající jeho funkci. Mezinárodní federace pro lidská práva a Mezinárodní komise právníků vyzývají Arabskou ligu k vytvoření samostatného Arabského soudu, který by byl efektivnějším nástrojem kontroly dodržování ACHR a jiných dokumentů na ochranu lidských práv.⁸⁶

ACHR se stala důležitou součástí regionální úpravy lidských práv v islámu. Jejím obsahem, relativně antropocentrickým přístupem a tvorbou kontrolního mechanismu se přibližuje mezinárodnímu standardu. Bohužel lze v Chartě stále nalézt prvky v rozporu s tímto standardem.

⁸³ ICCPR, článek 7.

⁸⁴ ACHR.

⁸⁵ Tamtéž, články 45-48.

⁸⁶ INTERNATIONAL FEDERATION FOR HUMAN RIGHTS; INTERNATIONAL COMMISSION OF JURISTS. *Proposed Arab Court of Human Rights: Rewind the process and get it right*. Dostupné z: https://www.fidh.org/IMG/pdf/20140320_arab_ct_pp_en.pdf. Str. 1-2.

Islámské mezinárodní instrumenty na ochranu lidských práv se výrazně odlišují od mezinárodního standardu především v jejich teocentrickém přístupu a v odkazu na islámské právo. Interpretace práv z dokumentů vyplývající je rozdílná vzhledem k různorodému pojetí šarí'i v muslimských státech. Obecně je možné označit tři oblasti za nejvíce problematické – práva týkající se menšin a to především menšin náboženských, práva žen a právo svobody náboženství.

Práva menšin jsou sporným bodem především v náboženské svobodě. Islám zakazuje muslimům odklon od islámské víry. V Koránu lze také nalézt mnoho veršů týkající se nenávisti vůči bezvěrcům a polyteistům. Je tedy patrné, že práva náboženských menšin jsou islámem, potažmo islámskými dokumenty, omezena až zcela popřena. Velmi diskutovanou mezerou v islámském pojetí lidských práv jsou práva žen. Islám a islámské mezinárodní dokumenty neposkytují stejná práva mužům a ženám. Výše zmíněné dokumenty udělují zvláštní práva ženám, což však znehodnocuje jejich rovné postavení vůči mužům. Tato nerovnost před zákonem se pak stává důvodem pro porušování práv žen v muslimských státech.

Mezinárodní islámské instrumenty na ochranu lidských práv jsou regionálními dokumenty, které jsou častým argumentem kulturního relativismu. Kritika univerzalizmu se opírá o několik univerzalistických charakteristik, které islámský svět považuje za neslučitelné s jeho ideologií. Snaží se vyvrátit možnou harmonii univerzálního přístupu k lidským právům s islámským postojem odkazem na kulturní relativismus. Univerzalizmus však kulturní difference nepovažuje za překážku, nýbrž za součást plného uchopení ochrany lidských práv.

2.3 Univerzalizmus versus kulturní relativismus v islámu

Negativní postoj islámu vůči mezinárodní úpravě ochrany lidských práv spočívá v kritice nedostatečného zohlednění jedinečnosti i jiných než západních kulturních celků islámským společenstvím. Toto přesvědčení následně zakládají v rámci koncepce kulturního relativismu, který se již zabývá kulturními odlišnostmi.

Univerzalizmus se opírá o princip, že lidská práva jsou stejná pro všechny a všude. Odmítá jakékoliv odlišení ve vymezení ochrany lidských práv z hlediska rozdílných kultur či regionů. Zechenter ve svém článku *In the name of culture: cultural relativism and the abuse of the individual* uvádí pět základních

univerzalistických stanovisek, mezi kterými je i zamítnutí vlivu kulturních a náboženských specifik na lidská práva, která jsou univerzální a nezcizitelná.⁸⁷ Naopak kulturní relativismus považuje za nepřijatelné, aby byla lidská práva definována globálně bez důrazu na kulturní odlišnosti mezi jednotlivými civilizacemi.

Kulturní relativismus není teorií, ale principem, který byl vypůjčen z oblastí kulturní antropologie a morální filozofie. Vychází z místních kulturních historických tradic, jako je náboženství nebo politické, ekonomické a sociální praktiky. Zastánci kulturního relativismu prohlašují, že existuje několik práv, která jsou univerzální bez ohledu na kulturu, ve které se aplikují. Jedná se například o právo na život nebo zákaz mučení. Nicméně se opírají o názor, že při hodnocení porušování lidských práv může docházet ke zkreslenému pohledu, který vzniká odlišným pohledem na lidská práva.⁸⁸

Islámská odpověď na lidsko-právní debaty ohledně situace dodržování lidských práv v muslimských státech je právě kulturní relativismus. Kulturní relativismus vychází z teze, že mezinárodní právo a z něho vyplývající ochrana lidských práv je produktem západní civilizace, který nezohledňuje hodnoty a principy jednotlivých světových kultur.⁸⁹ Toto přesvědčení však popírá skutečnost, že muslimské státy měly značný podíl na tvorbě Mezinárodní listiny práv, která byla také těmito státy posléze většinově přijata. Účastníci diskuzí ohledně obsahu a vzniku Mezinárodních paktů a UDHR byli reprezentanti například z Afghánistánu, Libanonu, Pákistánu či Saúdské Arábie.⁹⁰

Univerzalistické tendence nalezneme i v samotných arabsko-islámských dokumentech. Charta OIC ve svém prvním článku formulujícím cíle a principy OIC vyjadřuje svoji podporu lidským právům určeným v Chartě OSN a v mezinárodním právu.⁹¹ V roce 1999 byla na První mezinárodní konferenci Arabského hnutí pro lidská práva přijata *Deklarace Casablanca*. Deklarace určila jediným zdrojem pro ochranu lidských práv mezinárodní právo a instrumenty OSN, a také zdůraznila

⁸⁷ ZECHENTER, Elizabeth M. *In the name of culture: cultural relativism and the abuse of the individual*. Str. 319-320.

⁸⁸ TESÓN. *International human rights and cultural relativism*. Str. 870-873.

⁸⁹ MAYER, Ann Elizabeth. *Islam and human rights: tradition and politics*. Str. 8-9.

⁹⁰ WALTZ, Susan Eileen. *Universal Human Rights: The Contribution of Muslim States*. Str. 808.

⁹¹ OIC. *Charter*. Článek 1. Dostupné z: http://www.oic-oci.org/oicv2/page/?p_id=53&p_ref=27&lan=en.

univerzálnost lidských práv. Zároveň zakázala jakékoliv pokusy o zpochybnění univerzality prostřednictvím kulturních či náboženských specifík.⁹²

Rozdílnost výkladu mezinárodních islámských instrumentů a islámského práva oslabuje myšlenku kulturního relativismu, a naopak vybízí k jednotnému pojetí a aplikaci lidských práv.

Další skutečností, která odporuje kulturnímu relativismu v islámském pojetí lidských práv, je jeho přístupnost. Již výše bylo zmíněno, že islám v sobě zahrnuje prvky univerzalizmu v podobě jeho otevřenosti. K islámskému náboženství může konvertovat kdokoli na světě bez výjimky. Islám a jeho principy musí být tedy aplikovatelné na všechny bez rozdílu.

Důležitý aspekt v přístupu k lidským právům je i politický a sociální kontext konkrétního státu. V případě autoritářského systému je evidentní, že interpretace a účinnost instrumentů na ochranu lidských práv musí být v souladu s rétorikou režimu, a tím je i rozvoj respektu k lidským právům do jisté míry omezen.⁹³ Většina muslimských zemí včetně Saúdské Arábie je dle Demokratického indexu pro rok 2014, který byl vyhotoven *The Economist Intelligence Unit*, zařazena do autoritářských režimů s omezenou občanskou svobodou.⁹⁴

Univerzální dokumenty kulturní diferenci nevylučují, ale podporují a začleňují do mezinárodního práva. ICCPR ve druhé části článku 31 vztahujícím se ke složení Výboru pro lidská práva nařizuje takové uspořádání Výboru, ve kterém budou zastoupeny všechny civilizační okruhy a právní systémy světa.⁹⁵

Schopnost univerzálního pohledu na lidská práva v rámci odlišných jednotlivých kultur potvrzuje také například *Všeobecná deklarace UNESCO o kulturní diverzitě* (UDCD)⁹⁶, která byla vydána v roce 2001. Deklarace ve svém úvodu zdůrazňuje význam Mezinárodní listiny lidských práv a dalších univerzálních instrumentů. Kulturní rozmanitost je považována za společné dědictví lidstva, které je

⁹² THE FIRST INTERNATIONAL CONFERENCE OF THE ARAB HUMAN RIGHTS MOVEMENT. *The Casablanca Declaration*. Dostupné z: <http://www.cihrs.org/?p=4748&lang=en>.

⁹³ HALLIDAY, Fred. *Relativism and Universalism in Human Rights: the Case of the Islamic Middle East*. Str. 165.

⁹⁴ THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT. *Democracy Index 2014*. Dostupné z: <http://www.sudestada.com.uy/Content/Articles/421a313a-d58f-462e-9b24-2504a37f6b56/Democracy-index-2014.pdf>.

⁹⁵ ICCPR, článek 31.

⁹⁶ Universal Declaration on Cultural Diversity.

třeba chránit a udržovat pro budoucí generace.⁹⁷ Článek 4 zakazuje použití kulturní rozdílnosti jako argument pro neplnění závazků vyplývajících z mezinárodního práva na ochranu lidských práv. UDCD považuje kulturní práva za součást univerzálních lidských práv. Právo na svobodu projevu a vzdělání v rámci dané kultury však podmiňuje dodržováním lidských práv a základních svobod.⁹⁸ Na principy UDCD navazuje *Úmluva o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů*, která byla přijata v UNESCO v roce 2005. Úmluva zahrnuje mezi svými základními principy respekt k lidským právům a základním svobod, a to především v oblasti komunikace, svobody projevu a svobody sdílení informací. Dále přiznává stejnou vážnost všem kulturám, které by měly být zároveň otevřeny i vůči ostatním, a měly by se vzájemně podporovat. Úmluva také odkazuje na zásady definované v UDHR a v Chartě OSN.⁹⁹ Mezi státy, které Úmluvu dodnes ratifikovaly, ovšem Saúdská Arábie chybí.

V roce 2012 přijala Rada OSN pro lidská práva na svém dvacátém prvním zasedání rezoluci *Prosazování lidských práv a základních svobod prostřednictvím lepšího porozumění tradičním hodnotám lidstva*, která vyjadřuje soulad kulturních tradic a univerzálních práv. Ve své předběžné studii sice deklaruje základ univerzálních práv v tradičních hodnotách, ale zároveň se také vyjadřuje k problematice využívání těchto tradičních hodnot jako o příčině porušování práv žen a menšin v západních i nezápadních státech. Přípravná komise uvádí, že tradiční hodnoty uvedeny v UDHR mohou být implementovány v různorodých společnostech a kulturních souvislostech. Za důležité považuje vzdělávání v oblasti lidských práv prostřednictvím těchto tradičních hodnot v regionálním kontextu. Tyto vzdělávací programy mohou také přispět k porozumění vztahu lidských práv s islámem, což může pomoci zajistit univerzální ochranu pro všechny jednotlivce.¹⁰⁰ Vlastní rezoluce prohlašuje, že „tradiční hodnoty, a to především takové, které sdílí celé lidstvo, je možné prakticky aplikovat při podpoře a ochraně lidských práv a dodržování lidské

⁹⁷ UNESCO. *Universal Declaration on Cultural Diversity*. Článek 1. Dostupné z: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13179&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.

⁹⁸ UDCD.

⁹⁹ UNESCO. *Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions*. Dostupné z: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=31038&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.

¹⁰⁰ HUMAN RIGHTS COUNCIL. *Preliminary study on promoting human rights and fundamental freedoms through a better understanding of traditional values of humankind*. Dostupné z: http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/AdvisoryCom/Session9/A-HRC-AC-9-2_en.pdf.

*důstojnosti, a to zejména v procesu výchovy k lidským právům.*¹⁰¹ Rezoluce také zdůrazňuje význam univerzálních mezinárodních instrumentů na ochranu lidských práv, jako je UDHR, Vídeňská deklarace a Akční program, Charta OSN. Mezi státy, které se vyjádřily pro přijetí rezoluce, byla většina muslimských.

Kulturní relativismus v islámu mnohdy bývá použit jako odůvodnění účelného porušování univerzálních lidských práv. Z výše uvedené analýzy islámských dokumentů na ochranu lidských práv, které vznikly jako islámská alternativa mezinárodního standardu, je možné vymezit několik faktorů, kterými relativisté v rámci islámu argumentují.

Prvním faktorem je islámská kritika sekularismu a nepřízně Západu vůči náboženstvím. Islám připisuje výlučnost lidských práv kultuře a náboženství, resp. Bohu. Univerzální dokumenty jsou však zcela oproštěny od náboženského vlivu. Z islámského pohledu má člověk především závazky a povinnosti vůči Bohu, přičemž při jejich naplnění získá určitá práva a svobody, které však musí být v souladu se šari'ou. Ti, kteří neplní tyto povinnosti, nemohou požívat práv a svobod.¹⁰²

Druhým faktorem je rozlišení subjektů požívající práva, které v univerzalistickém pojetí neexistuje. Islámské právo rozlišuje mezi muslimy, věřícími a nevěřícími, kteří mají odlišná a specifická práva. Také nevytváří stejné podmínky pro muže a ženy, které islám znehodnocuje a staví je do podřadné pozice vůči mužům.

Označení univerzálního konceptu lidských práv za produkt západních mocností je jednou z nejvýraznějších kritik univerzality. Charta OSN a UDHR jsou dle zastánců kulturního relativismu považovány za jednostranné, které nezohledňují hodnoty a principy států třetího světa. Adamantia Pollis a Peter Schwab, obhájci kulturního relativismu a výzvy rekonceptualizace univerzálních lidských práv, přiřazují formulaci Mezinárodní listiny práv znění francouzským, anglickým a americkým dokumentům na ochranu lidských práv ze 17. a 18. století, jako jsou anglická Petice za práva, americká Deklarace nezávislosti, Listina práv Spojených

¹⁰¹ HUMAN RIGHTS COUNCIL. *Promoting human rights and fundamental freedoms through a better understanding of traditional values of humankind: best practices*. Článek 4. Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/G12/173/96/PDF/G1217396.pdf?OpenElement>.

¹⁰² ANJUM, Faraz. *Human rights, cultural relativism and Islam*. Str. 179.

států amerických a francouzská Deklarace práv člověka a občana.¹⁰³ Kulturní relativismus se také opírá o tvrzení, že tvorbu UDHR poznamenala vysoká absence států třetího světa, které byly v té době stále pod správou koloniálních mocností, a tudíž byly donuceny začlenit UDHR do svého vnitrostátního právního systému a do stanov mezinárodních organizací těchto států (Organizace africké jednoty, Organizace amerických států). Státy však nejsou nikterak nuceny tyto principy dodržovat, necítí se být jimi vázány, a tím zakotvení mezinárodního standardu ve vnitrostátních předpisech jednotlivých států ztrácí svůj význam.

Další kritikou univerzálních práv je silný individualismus. Většina států nedisponuje tradicí individualismu, který je zřejmý v západní civilizaci. V mnoha kulturních celcích je skupina považována za důležitější než samostatný jednatel, který je pouze součástí dané skupiny. Práva jednotlivci poskytuje stát, který také tato práva může zároveň omezit ve prospěch dané skupiny.¹⁰⁴ Islámská kultura je založena na vzniku ummy. Hodnoty a tradice islámu byly již od svého vzniku založeny na pospolitosti. Tradice individualismu je islámu cizí.

Cílem islámského státu je vytvoření takového prostředí, které by umožnilo uvést v platnost principy šari'í a neomezilo suverénní postavení Boha. Pokud je mezinárodním společenstvím šari'a uznána jako podstata islámského státu, je dle Saida povinností akceptovat závazek státu zlepšovat podmínky lidské důstojnosti. Rozdílné pojetí vnímá i v definici svobody, které v liberální tradici znamená možnost svobodně jednat oproti islámskému výkladu, který svobodu chápe jako možnost existovat. Lidé jsou Božím produktem, který jim také definuje jejich samostatná práva a povinnosti. Absolutní svoboda náleží pouze Bohu. Lidskou svobodu uznávají pouze v islámském společenství, na rozdíl od sekulárního humanismu západu.¹⁰⁵

Zastánce univerzality Abdullah An-Na'im se snaží vymezit vztah mezi lidskými právy a islámem. Základním cílem jeho studií je podpora shody ohledně univerzálnosti lidských práv v rámci odlišných kultur. V jeho práci *Religious Minorities under Islamic Law and the Limits of Cultural Relativism* se zabývá významem začlenění odlišného pohledu na lidská práva do mezinárodních standardů, a zároveň poukazuje na limity kulturního relativismu v islámu. Mezinárodní

¹⁰³ POLLIS A. and P. SCHWAB. *A Western construct with limited applicability*. Str. 1-4.

¹⁰⁴ Tamtéž, str. 7-9.

¹⁰⁵ SAID, A. A. *Human rights in islamic perspectives*. Str. 86-93.

standardsy velmi často ovlivňují podobu vnitrostátních předpisů jednotlivých států, které tak přejímají i mezinárodní úpravu ochrany lidských práv. I přes ukotvení mezinárodního práva v národních právních systémech však neustále dochází k porušování jeho norem. An-Na'im spatřuje zvýšení legitimacy těchto standardů v silnějším působení kulturních tradic, které mohou přispět i k jejich snadnější implementaci a k rozvoji a tvorbě nových principů v různorodých oblastech. Právo na život, svobodu a důstojnost považuje za univerzální práva, která by měla být ctěna každým kulturním celkem, který je zodpovědný za jejich ochranu. Žádná kultura by se neměla dopustit porušování základních univerzálních práv.¹⁰⁶ Limity islámského kulturního relativismu spatřuje v působení šari'i, které uvádí na příkladu práv náboženských menšin. Vyzývá k úpravě islámského práva, která by umožnila kompatibilitu islámu s lidskými právy tak, jak jsou definována mezinárodním společenstvím.

Islám v oblasti lidských práv zastává odmítavé stanovisko vůči univerzálním lidským právům, které z hlediska kulturních odlišností považuje za nedostatečné. Kulturní relativismus se v rámci islámu snaží definovat základní rozpory s mezinárodní úpravou univerzálních práv, která je dle jejich výkladu v disharmonii s islámskými hodnotami a tradicemi. Na základě tohoto postoje vzniklo několik mezinárodních islámských instrumentů zabývajících se ochranou lidských práv, které dle zastánců kulturního relativismu doplňují univerzální dokumenty a splňují islámské principy a zásady.

Naopak univerzalistické teorie vycházejí z předpokladu všeobecného uplatnění práv bez jakéhokoliv rozlišení rasového, náboženského, pohlavního či kulturního. Práva, která jsou v mezinárodních univerzálních dokumentech formulována, ochraňují jedince vůči jeho státu. Jedná se o práva individuální, která jsou stejná pro všechny zúčastněné strany. V případě neplnění závazku z nich vyplývajících je nahlíženo na všechny porušovatele práv stejně bez ohledu na jeho kulturní tradice. Charakter univerzálního pohledu na lidská práva je všestrannost a jednotnost, který zajišťuje jednotlivcům ochranu jejich práv. Mezinárodní společenství také vyjádřilo harmonii univerzálních práv v rámci odlišných kultur v několika mezinárodních

¹⁰⁶ AN-NA'IM, Abdullahi A. *Religious Minorities under Islamic Law and the Limits of Cultural Relativism*. Str. 3-6.

dokumentech, což značně podporuje teorii univerzálního pojetí ochrany lidských práv.

Islám je široký pojem, který v sobě zahrnuje více jak miliardu lidí na světě na mnoha kontinentech. Kolébkou islámu je Arabský poloostrov na Blízkém Východě, kde se na většině území nachází království Saúdské Arábie. Saúdská Arábie je významným muslimským státem, nejen díky svému umístění. Království je bohatou zemí díky vlastnictví ropy, její geostrategická poloha ji umožňuje zachovávat si své postavení regionálního hegemonu. Saúdská Arábie je důležitým partnerem Spojených států amerických, čímž získává význačnou pozici v mezinárodních vztazích. Zároveň je ale jedním ze států, který je nejvíce kritizován za porušování práv svých občanů. Saúdská Arábie velmi často argumentuje na kritiku situace lidských práv ve své zemi tím, že je muslimským státem, který má své tradice a náboženství zcela odlišné od západní civilizace, která dle ní vytvořila globální systém na ochranu lidských práv reflektující pouze potřeby západních států.

3 Lidská práva z pohledu Saúdské Arábie

Přístup Saúdské Arábie k lidským právům je ovlivněn mnoha okolnostmi, mezi které můžeme zařadit pasivní zahraniční politiku, ropné bohatství, autokratický režim královské rodiny a státní náboženství islám, a to především v jeho specifické podobě – *wahhábismus*. Každý z těchto faktorů vytváří osobitou pozici Saúdské Arábie nejen v rámci mezinárodního společenství, ale i v rámci samotných muslimských států.

Saúdská Arábie je jedním z mála muslimských států, která přijala plné znění islámského práva šari'a jako svůj právní systém. Soudní struktura vychází ze všech čtyř islámských škol včetně školy Hanbali, ze které právě vychází wahhábismus.

Saúdská Arábie je jedním ze zastánců kulturního relativismu a odpůrců univerzálního pohledu na lidská práva. Porušování lidských práv v Saúdské Arábii kritizováno západními státy považuje za neopodstatněné vzhledem k jejich odlišné kultuře. Vyžaduje odlišný přístup k ochraně lidských práv v rámci různorodých kulturních a regionálních celků, který by více odpovídal jejich tradicím a hodnotám. Na základě tohoto přesvědčení Saúdská Arábie nepodepsala Mezinárodní pakty a učinila výhrady k několika mezinárodním dokumentům, například k Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen nebo k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CAT)¹⁰⁷. Saúdská Arábie je naopak aktivním členským státem v regionálních dokumentech, které dle ní již splňují islámské hodnoty a nejsou v rozporu s islámskou tradicí.

3.1 Faktory ovlivňující postoj Saúdské Arábie vůči lidským právům

Dnešní království Saúdské Arábie vzniklo v roce 1932 po sjednocení země králem Abd al-Azizem. Stát zabírá většinu území na Arabském poloostrově, které je místem zrodu islámu. Uvnitř země se nachází dvě nejdůležitější islámská duchovní města – Mekka a Medina. Saúdská Arábie tak disponuje geostrategickou pozicí, která ji umožňuje zachovávat si její výsadní postavení regionální velmoci na Blízkém východě dodnes.

Politika Saúdské Arábie je především zaměřená na vnitřní a regionální politiku. Ministerstvo zahraničních věcí Saúdské Arábie uvádí na své internetové stránce

¹⁰⁷ Convention Against Torture.

několik principů saúdské **zahraniční politiky**. Saúdská Arábie klade veliký důraz na suverenitu států. Jedním ze základních principů její zahraniční politiky je nevměšování se do zahraničních záležitostí, který také vyžaduje od ostatních států. Je tedy velmi vzácné upozorovat aktivní saúdskou politiku vůči cizímu státu, pokud se nejedná o udržení si výsadního postavení na Blízkém východě, jak se stalo například v březnu roku 2015. Saúdská Arábie se rozhodla zahájit vojenskou intervenci spolu s dalšími devíti státy Blízkého východu vůči militantní šíitské skupině Houth působící v Jemenu, která je podporována Íránem, největším rivalem Saúdské Arábie o regionální moc.¹⁰⁸ V prohlášení koalice zasahující v Jemenu je sice jako hlavní důvod zákroku uvedena ochrana jemenského lidu, nicméně je zřejmé, že Saúdská Arábie využívá situace k udržení si své pozice regionálního hegemonu.¹⁰⁹ Dalšími jmenovanými principy jsou boj proti terorismu, obrana arabských a islámských zájmů, sebeobrana a důraz na důvěru v mezinárodní smlouvy a organizace. Oblastmi, na které se zahraniční politika Saúdské Arábie zaměřuje, jsou především státy Perského zálivu, arabské a islámské státy, a jako poslední okruh je uvedena mezinárodní aréna.¹¹⁰

Ochrana lidských práv bývá součástí zahraniční politiky většiny států. Například v zahraniční politice České republiky je ochrana lidských práv a základních svobod jedním ze základních cílů. Saúdská Arábie však lidská práva či důraz na mezinárodní právo mezi své zásady zahraniční politiky nezahrnuje. Problematická je taktéž otázka lidských práv v saúdské politice nevměšování. V případě mezinárodní kritiky stavu saúdské ochrany lidských práv, Saúdská Arábie velmi často využívá politiku nevměšování se jako argument pro nezasahování cizích států do saúdských otázek. Zároveň je státem, který se na mezinárodní úrovni nepříteli často vyjadřuje k mezinárodním událostem zhoršujícími podmínky lidské důstojnosti.

Druhým faktorem ovlivňujícím saúdský přístup k lidským právům je obchod s **ropou**. Saúdská Arábie je největším producentem a vývozcem ropy na světě a

¹⁰⁸ REARDON, Martin. *Saudi Arabia, Iran and the 'Great Game' in Yemen*. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/09/saudi-arabia-iran-great-game-ye-201492984846324440.html>.

¹⁰⁹ MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS. *Statement from The Kingdom of Saudi Arabia, UAE, Bahrain, Qatar and Kuwait Regarding Latest Developments in Yemen*. Dostupné z: <http://www.mofa.gov.sa/sites/mofaen/ServicesAndInformation/news/GovernmentNews/Pages/ArticleID2015326101948670.aspx>.

¹¹⁰ MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS. *The foreign policy of Saudi Arabia*. Dostupné z: <http://www.mofa.gov.sa/sites/mofaen/KingdomForeignPolicy/Pages/KingdomPolicy34645.aspx>.

druhým státem s největšími ropnými rezervami, což dělá saúdskou ekonomiku závislou na ropných příjmech. Ropa je považována za nejdůležitější surovinu na světě, a tudíž vytváří ze států mající ropné zásoby mocné aktéry v mezinárodní politice.¹¹¹ Ropné bohatství Saúdské Arábie umožňuje královské rodině stále udržovat absolutistický režim, a taktéž velmi ovlivňuje tlak mezinárodního společenství na saúdskou politiku v oblasti lidských práv. Saúdský přístup k lidským právům je sice mezinárodně kritizován, ale vzhledem k intenzivnímu obchodu s ropou se státy podporujícími ochranu univerzálních lidských práv jako jsou Spojené státy americké, Japonsko či evropské státy, je tlak na zlepšení situace nedostatečný z obavy z omezení či ztráty obchodního vztahu.

Nejpodstatnějším činitelem, který působí na ochranu lidských práv v Saúdské Arábii, je státní náboženství islám. Význam islámu deklaroval již zakladatel dnešní podoby saúdského království Abd al-Aziz ve svém projevu v roce 1925, ve kterém odpovídal na otázku, jaké prvky považuje za nejdůležitější pro saúdskou vládu. Král odpověděl: „*Existují dvě věci, které jsou zásadní pro náš stát a náš lid, dvě základní věci – náboženství a práva zděděná po našich otcích.*“¹¹² V Saúdské Arábii se vyskytuje specifická forma islámu – **wahhábismus**¹¹³. Wahhábismus jako sunnitská náboženská doktrína vznikl na základě učení Muhammada ibn Abd al-Wahhába v 18. století. Základní knihou celého hnutí je *Kitáb al-tawhíd* neboli Kniha o Boží jedinečnosti, ve které vyzývá muslimy k návratu k původním islámským tradicím a základnímu konceptu islámu prostřednictvím přesného vykonávání Božích příkazů. Odtud pramení základní charakteristika celého směru, která spočívá v doslovném výkladu všech pramenů islámu a v návratu k původním zvyklostem a tradicím islámu. Stoupenci wahhábistického islámu inklinují k tvrzení, že wahhábismus je jediný a správný islám a nepřipouští jiné podoby islámu.

¹¹¹ THE WORLD FACTBOOK. *Saudi Arabia*. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sa.html>.

¹¹² VELVYSLANECTVÍ SAÚDSKÉ ARÁBIE V USA. *Systems of Governements: Meeting the needs of a modern society*. Dostupné z: <http://www.saudiembassy.net/files/PDF/Publications/Magazine/1996-Fall/sysgov.htm>.

¹¹³ Původní a správný název pro daný proud islámu je *salafíja*, nicméně dnes se převážně užívá pojem *wahhábismus*. Pro více informací ohledně terminologie viz BERÁNEK O. *Saúdská Arábie: mezi tradicemi a moderností*. Str. 38-40. Nebo také viz AL-RASHEED M. *Contesting the Saudi State: Islamic Voices from a New Generation*.

Wahhábismus je taktéž znám svým extremismem, militantností a tendencí potlačovat práva žen. *Džihád* (svatá válka), který je často skloňován islámskými extremisty jako povinnost jedince bojovat proti nepříteli islámu a bývá argumentem teroristických aktů, je al-Wahhábem vykládán jako kolektivní nástroj pro ochranu muslimů, ke kterému by mělo dojít pouze v nejkrajnějším případě.¹¹⁴

Neméně významným faktorem je forma vlády. Saúdská Arábie je absolutistickým královstvím. Současná Saúdská Arábie vznikla v roce 1932 díky sňatku mužského člena **královské rodiny Saúd** a ženského potomka al-Wahhába, který pomohl ke sjednocení země. Rodina Saúd vládne zemi s přestávkami již od roku 1744. Rodina vlastní hlavní saúdská média, řídí státní hospodářství a veřejný sektor.¹¹⁵ Král ztělesňuje legislativní, exekutivní i výkonnou moc, přičemž celá rodina dominuje v Radě ministrů, která je jmenována králem. Oficiální opozice se v saúdské politice nevyskytuje. Nicméně i tak lze zaznamenat několik uskupení, které se snaží oponovat královské rodině, kterými jsou například Liberální islamisté, Konzervativní islamisté či Salafijští džihádisté. Avšak v rámci saúdské politiky nemohou oficiálně vystupovat.¹¹⁶

Spojení mezi rodinou Saúd a al-Wahhábem bylo zásadní pro další vývoj královské dynastie. Muhammad ibn Saúd, zakladatel prvního saúdského státu a saúdské dynastie v 18. století, byl jedním z prvních Wahhábových učenců. Díky tomuto vztahu vzrostla pozice saúdské rodiny a wahhábismus se začal rozšiřovat po celém arabském poloostrově. Již v té době se stalo náboženství politickým nástrojem, který měl za cíl legitimizovat vládu saúdské rodiny. Král zase za podporu al-Wahhába poskytl prostor pro šíření jeho učení. Silná vazba mezi náboženstvím a královskou rodinou je zachována v Saúdské Arábii dodnes a wahhábismus se stal součástí saúdské národní identity.¹¹⁷ Samotný stát, respektive královská rodina, poskytuje autoritu a moc islámu. Wahhábismus by tak nemohl existovat bez jeho podpory.

Stěžejní dokument pro vystupování Saúdské Arábie jak na mezinárodním poli, tak na domácím území, je saúdské **Základní právo**¹¹⁸ (Ústava) z roku 1992, které

¹¹⁴ BERÁNEK O. *Saúdská Arábie: mezi tradicemi a moderností*. Str. 40-50.

¹¹⁵ Tamtéž, str. 29-30.

¹¹⁶ LACROIX, Stéphane. *Between Islamists and Liberals: Saudi Arabia's New "Islam Liberal" Reformists*.

¹¹⁷ NEVO, Joseph. *Religion and national identity in Saudi Arabia*. Str. 37.

¹¹⁸ *The Basic Law of Government*.

ustanovuje ve svých devíti kapitolách základní principy, práva a povinnosti platné pro všechny saúdské občany, které do té doby byly vedeny pouze ústní tradicí. Význam islámu a důraz na Boží nadřazenost je znát téměř ve všech člancích. Ihned článek 7 druhé kapitoly například prohlašuje prameny islámského práva Korán a Sunnu za základní zdroje Ústavy a článek 8 podmiňuje spravedlnost a rovnost šarí'ou, což je evidentní i ve článku 38, který stanovuje šarí'u jediným možným právem pro odsouzení či uložení sankcí. Kapitola pátá se věnuje právům a povinnostem. Ochranu lidských práv by měl zajišťovat stát dle článku 26, opět ale ovšem ve vzájemném vztahu s šarí'ou. Problematický výklad může nastat u článku 41, který říká: „*Obyvatelé království Saúdské Arábie se musí řídit saúdskými zákony, dodržovat hodnoty saúdské komunity a respektovat saúdské tradice a postoje.*“¹¹⁹ V případě bližšího pohledu na saúdské tradice, které jsou úzce spjaty s wahhábsickým islámem, je očividné, že tak může docházet k porušování základních lidských práv a svobod. Ženská práva Ústava přímo neupravuje, nicméně rodinné právo jmenované ve člancích 9 a 10 musí respektovat arabské a islámské hodnoty, ve kterých lze nalézt nerovné postavení muže a ženy. Diskriminační tendenci lze zachytit i v chybějící garanci stejné právní ochrany pro všechny osoby, kterou lze nalézt v mezinárodních dokumentech (například v Mezinárodní listině práv), ale Ústava ji nenabízí. Taktéž nelze nalézt úpravu svobody náboženství nebo náboženských menšin a nezabývá se ani mučením či jiným krutým zacházením.¹²⁰

Saúdská Arábie si ponechává tyto oblasti zákonem neupravené, a tak může bez problémů docházet ke zneužívání této kodifikační mezery. Je také velmi důležité vzít na vědomí, že celá Ústava je odkázána na islámské právo, což má podstatný vliv na její výklad. Saúdská Ústava je ovlivněna kulturní tradicí Saúdské Arábie vycházející ze specifických hodnot a postoj a lze ji tak velmi obtížně aplikovat na jiné kulturní celky, a to především s odlišným náboženstvím.

Jedním z důležitých prostředků na ochranu lidských práv je **nezávislý soudní sektor**, který se v Saúdské Arábii vzhledem k politickému režimu nevyskytuje. Soudní systém je zodpovědný za dodržování práv a udržování právního státu. Soudní

¹¹⁹ SAUDI ARABIA. *The Basic Law of Governement*. Článek 41. Dostupné z: <http://www.shura.gov.sa/wps/wcm/connect/ShuraEn/internet/Laws+and+Regulations/The+Basic+Law+Of+Government>.

¹²⁰ *Ústava*.

nezávislost spočívá v nezasahování politických institucí do soudních procesů a soudních rozhodnutí. Soudce by neměl být nikterak omezen ve výkonu své práce a nemělo by docházet k tlakům na jeho rozhodnutí, které by mělo být svobodně učiněno. Nezávislé soudnictví je deklarováno v UDHR článkem 10 či hlavní principy jsou definovány v Základních principech nezávislého soudnictví¹²¹ schválených Valným shromážděním OSN v roce 1985.

V Saúdské Arábii je soudnictví zcela podřízeno panovníkovi. Král jmenuje i odvolává soudce a společně s Radou ministrů vykonává legislativní moc. Král také jmenuje i odvolává poradní orgán Radu *Shura*. Monarcha schvaluje zákony, mezinárodní smlouvy a veškeré další státní písemnosti. Saúdská Ústava mu poskytuje nejvyšší autoritu, která nemůže být nikým a ničím zpochybněna. Jediným limitujícím prvkem královny moci je islámské právo šari'a, které musí respektovat a naplňovat jeho principy a zásady.¹²² Ústava sice ve článku 46 hovoří o soudní nezávislosti, ale zároveň soudní rozhodnutí podmiňuje šari'ou, což zpochybňuje nezávislost soudu. Nadřazenou pozici krále také zmiňuje článek 44, který dělí státní moc mezi 3 základní orgány s konečnou autoritou v panovníkovi.¹²³

Saúdské soudnictví je specifické také v existenci tzv. *šari'a soudech*. Tyto soudy mají v kompetenci občanské a trestní věci týkající se osobních či rodinných záležitostí. Jejich judikatura se řídí pouze islámským právem a na platné již vydané zákony nebere ohled. Dalším soudním orgánem je Úřad pro stížnosti¹²⁴, který je plně odpovědný králi a musí se taktéž řídit islámským právem. Úřad se však na rozdíl od šari'a soudu musí řídit platnými zákony a předpisy. Soudní procesy v rámci Úřadu se týkají stížností souvisejících se státem a zahraničními záležitostmi. Soudci šari'a soudů jsou jmenováni a odvoláváni Nejvyšší soudní radou, soudci Úřadu pro stížnosti Výborem pro administrativní záležitosti. Pravomocí jmenovat a odvolat soudce ovšem disponuje i samotný panovník jakožto nejvyšší autorita. Toto oprávnění mu tak poskytuje určitý vliv na možné ovlivňování soudních procesů, čímž soudní rozhodnutí a celý soudní systém ztrácejí svojí deklarovanou nezávislost.¹²⁵

¹²¹ Pro více informací viz celý dokument:

<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/IndependenceJudiciary.aspx>.

¹²² AL-JARBOU, Ayoub M. *Judicial Independence: Case Study of Saudi Arabia*. Str. 18-19.

¹²³ *Ústava*, články 44 a 46.

¹²⁴ Board of Grievances.

¹²⁵ AL-JARBOU, Ayoub M. *Judicial Independence: Case Study of Saudi Arabia*.

Saúdská Arábie je specifickým státem na Blízkém Východě, na kterém zaujímá postavení regionálního hegemonu. Její přístup k lidským právům vychází z několika faktorů, které je nutné zohlednit při analýze tamního porušování lidských práv. Tyto faktory jsou také argumentem Saúdské Arábie pro koncepci kulturního relativismu. Zda je možné akceptovat tato odůvodnění pro nedodržování mezinárodních standardů na ochranu lidských práv, ukáže bližší rozbor již konkrétních případů.

3.2 Saúdský přístup k lidským právům. Diskuze mezi univerzalitou a relativitou lidských práv v Saúdské Arábii.

V Saúdské Arábii lze pozorovat několik momentů, ve kterých dle západní rétoriky dochází k porušování lidských práv. Saúdská Arábie však oponuje těmto obviněním postojem, který se zakládá na odlišnosti obou kultur, přičemž tedy nelze stejně nahlížet na situaci lidských práv v západní civilizaci a v civilizaci islámské, respektive v Saúdské Arábii. Dnešní diskuze mezi zastánci univerzalistické teorie a kulturního relativismu se zabývají především tím, zda je možné vymezovat lidská práva z hlediska odlišných kultur či zda se musí respektovat globálně bez jakéhokoliv omezení. Univerzální charakter lidských práv ovšem Saúdská Arábie potvrzuje několika faktory i přes její četné výhrady a příklonu ke kulturnímu relativismu.

Saúdská Arábie byla jedním ze zakládajících států OSN v roce 1945 a dodnes je jejím členem. OSN je světovou organizací podporující univerzálnost lidských práv, v rámci které vznikl globální systém na ochranu univerzálních lidských práv. Tento systém má vliv i na takové státy, které se do něj zapojují minimálně, již jen z podstaty jejich členství. Saúdská Arábie tak svým členstvím mlčky přijímá univerzálnost režimu lidských práv, a tím tak popírá již z principu svůj odmítavý postoj ke konceptu univerzálních lidských práv.

Jednou z nejvíce kritizovaných oblastí porušování lidských práv v Saúdské Arábii jsou **práva žen**, která jsou často diskutovaným tématem nejen v islámském světě. Islám se staví k mužům a ženám rozdílně, jak již bylo výše odvozeno. Práva a povinnosti, která jsou mužům a ženám vymezena v islámském právu, nejsou totožná a výrazně diskriminují ženy. V Saúdské Arábii má postavení ženy ještě radikálnější podobu. Ženy jsou omezovány ve všech oblastech lidských práv – v hospodářských, sociálních, politických, ekonomických, občanských i kulturních. V roce 2015 se

například ženy dočkají poprvé možnosti angažovat se ve veřejných záležitostech a budou moci volit v rámci komunálních voleb.

Rovné postavení mužů a žen lze nalézt v preambuli Charty OSN, která stanovuje stejná práva oběma pohlavím. Článek 8 dále podporuje rovné příležitosti výrokem, že „*OSN nezavede žádná omezení, pokud jde o stejnou právní způsobilost mužů i žen zastávat jakoukoliv funkci v jejich hlavních i pomocných orgánech.*“¹²⁶ V Saúdské Arábii je postoj k ženám neodpovídající vzhledem k principům OSN.

V roce 1981 vstoupila v platnost *Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen* (CEDAW)¹²⁷, dnes nejdůležitější právně závazný dokument týkající se práv žen. CEDAW ustanovuje základní agendu členským státům na ochranu práv žen či na případné ukončení jakékoliv diskriminace vůči ženám. CEDAW je dokumentem OSN, a je tudíž i díky svému obsahu zařazován mezi nástroje na ochranu univerzálních lidských práv. Saúdská Arábie ratifikovala Úmluvu se dvěma výhradami až o několik let později v roce 2000. První výhrada vylučuje povinnost dodržovat podmínky stanové Úmluvou v případě rozporu s islámským právem. Druhou výhradou Saúdská Arábie odmítá respektovat druhou část článku 9¹²⁸, která uznává stejná práva mužům i ženám pokud jde o státní příslušnost jejich dětí, a také vylučuje možnost řešení sporu ohledně dané Úmluvy mezi dvěma či více státy u Mezinárodního soudního dvora. I přes členství Saúdské Arábie vylučují tyto dvě výhrady plnou ochranu ženských práv a jejich nediskriminaci, a to především kvůli první výhradě vylučující implementaci ustanovení, pokud budou v rozporu s islámským právem.

Rozpory v saúdském jednání vzhledem k CEDAW i k Chartě OSN lze tedy velmi jednoduše zpozorovat. Žena je v Saúdské Arábii povinna mít zákonného zástupce, který obvykle bývá jejím mužem, bratrem či otcem. Bez tohoto mužského zástupce se žena nemůže svobodně rozhodovat ve všech sférách běžného života, nemůže získat vlastní identifikační kartu, pracovní pozici či donedávna ani samostatně cestovat po saúdském území. Přístup na některá veřejná místa (parky, nemocnice, muzea, knihovny, aj.) je jí povolen pouze v případě přítomnosti jejího

¹²⁶ UNITED NATIONS. *UN Charter*. Článek 8. Dostupné z: <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>.

¹²⁷ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women.

¹²⁸ UNITED NATIONS. *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*. Článek 9 a 29. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf>.

zákonného zástupce. Žena je tak neustále závislá na rozhodnutích a postojích svého zástupce.

Povinnost ženy mít zákonného zástupce se však i v samotné Saúdské Arábii může jevit jako výhoda a správná skutečnost podle některých saúdských žen. Rowdha Yousef, zakladatelka kampaně *Můj opatrovník ví, co je pro mne nejlepší*¹²⁹ věří, že většina saúdských žen stále věří v islámské hodnoty a tradice, a zastává názor, že kampaně vzniklé pro ochranu lidských práv jsou ovlivněny západní ideologií a nevycházejí z potřeb Saúdské Arábie. Je toho názoru, že každá žena by měla mít vlastního opatrovníka, který by měl mít za ní zodpovědnost a měl by být schopen za ní rozhodovat ve věcech právních i osobních. Tento vztah by jí pak umožnil žít takový život, jaký by byl pro ni vhodný a správný.¹³⁰ Tento názor do určité míry odpovídá principu kulturního relativismu, nicméně je v Saúdské Arábii menšinový a nedokládá souvislost mezi tradicemi Saúdské Arábie a povinností ženy mít svého zákonného zástupce.

Z pohledu univerzálních lidských práv je jisté, že povinnost ženy mít zákonného zástupce, který rozhoduje o všech důležitých záležitostech jejího života, je omezováním její samostatnosti a porušováním tak jejího základního práva na svobodu. Saúdská Arábie se odkazuje na své tradice a islám, ve kterém je jednou z hlavních zásad ochrana ženy. Nezbytnost ženy mít poručníka se však v jiných muslimských státech, ve kterých se taktéž aplikuje islám, nevyskytuje, což zpochybňuje její odůvodnění kulturní odlišnosti. Saúdská Arábie je zároveň i přes své výhrady smluvní stranou univerzálních dokumentů na ochranu práv žen, čímž se přibližuje k univerzalistickému chápání lidských práv. Nesoulad s kulturním relativismem je také zřejmý v porušování závazků stanovených v islámských dokumentech na ochranu lidských práv, které Saúdská Arábie přijala. UIDHR deklaruje ve 3 článku první části rovnost před zákonem všem osobám, které mají zároveň právo na stejnou právní ochranu.¹³¹ Zákonem je zde však opět myšleno právo šarí'a, což obsah článku oslabuje a poskytuje tak možnost volného překladu každému členskému státu. ACHR je ve svém článku 3 více konkrétní a vyzývá členské státy k přijetí všech nezbytných opatření zajišťující rovné příležitosti a skutečnou rovnost

¹²⁹ My Guardian Knows What's Best for Me.

¹³⁰ ZOEPF, Katherine. *Talk of Women's Rights Divides Saudi Arabia*. Dostupné

z: <http://www.nytimes.com/2010/06/01/world/middleeast/01iht-saudi.html?pagewanted=1&r=0&src=me>.

¹³¹ UIDHR, článek 3a.

mezi mužem a ženou v požívání práv stanovených v ACHR.¹³² V tomto případě se tedy nepochybně jedná o porušování univerzálních práv žen a odkaz na kulturní relativismus zde není relevantní.

Ženská práva jsou dle univerzalistického hlediska porušována i v dalších oblastech. Například instituce manželství je v islámském světě zcela ovlivněna náboženstvím. Problematickou a kritizovanou oblastí je polygamie. Polygamická manželství jsou v Saúdské Arábii oficiálně uznána a praktikována. Tato možnost je však povolena pouze mužům, kteří si mohou vzít až 4 ženy, ale ženy se mohou vdát pouze s jedním mužem. K mužské polygamii neboli polygynii, vyzývá samotný Korán ve své síře 4 ve třetím verši, který umožňuje mužům oženit se s více ženami. Avšak i v Bibli se vyskytuje možnost mít dvě manželky.¹³³

Co se týká skutečnosti, že muž si může vzít až 4 ženy, nejedná se o islámskou tradici. Kořeny polygamie sahají až do biblického období, ve kterém zatím islám neexistoval. Je také možné jeho tradici shledat i v dalších světových náboženstvích jako je například hinduismus, buddhismus či židovství, a také na všech světových kontinentech, i když je to dnes spíše výjimkou. Zastánci polygamie se velmi často odkazují na tradice své kultury či náboženství.¹³⁴ V tomto případě je možné dospět k závěru, že omezování práv žen v rámci polygynie v islámské či jiné civilizaci skutečně vychází z kulturní a náboženské tradice. Přesto však dochází v této souvislosti v Saúdské Arábii k porušování univerzálních práv žen vzhledem k mezinárodním závazkům, které vyplývají z CEDAW. Polygamie byla v roce 1994 odmítnuta Výborem CEDAW ve svém 21. obecném doporučení. Ve 14. odstavci uvádí, že „*polygamická manželství jsou v rozporu s právem rovnosti žen a mužů*“¹³⁵ a zároveň navrhuje, aby taková manželství byla zrušena a zakázána.

Velmi proslulým případem v Saúdské Arábii, ve kterém dochází k porušování práv žen dle většiny států na světě, je zákaz řízení ženám. Ženy v Saúdské Arábii nejsou oprávněny držet platný řidičský průkaz a samostatně řídit vozidlo.

¹³² ACHR, článek 3.

¹³³ Viz Bible – Kniha Mojžíšova: 4:19; 16:1-4; 29:18-29.

¹³⁴ ZEITZEN, Miriam K. *Polygamy: A Cross-Cultural Analysis*. Str. 29-30.

¹³⁵ COMMITTEE ON THE ELIMINATION OF DISCRIMINATION AGAINST WOMEN. *General recommendation No. 21*. Dostupné z: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm>.

Zákaz řízení nevychází z islámské ani saúdské tradice. Saúdská vláda si je vědoma, že neexistuje žádné oficiální ustanovení, které by zakazovalo ženám řídit auto, ale odkazuje na *fatwu*¹³⁶ vydanou šejkem Abd al-Azizem bin Abdullah bin Bazem v roce 1991. Fatwa vyjadřuje nesouhlas s řízením vozidel ženami, které vyvolává dle šejka jen negativní důsledky. Fatwa také vyzývá k nejpřísnějšímu trestání těch žen, které se dopustí tohoto hříšného činu. Hlavním argumentem zákazu je povinnost ženy pobývat doma a neodkrývat se před cizími muži, což by vedlo k promiskuitě, která by ovlivnila celou společnost. Fatwa dále odkazuje na verše z Koránu a dalších pramenů islámu, které se ale vyjadřují pouze k postavení ženy ve společnosti a jejím možnostem oblékání na veřejnosti.¹³⁷

Saúdské ženy proti zákazu protestují již mnoho let. Jejich odpor prvně demonstrovaly v roce 1990, během kterého usedlo za volant v Rijádu až 47 saúdských žen. Akce byla zastavena policií, která pozatýkala většinu řidiček. Policie propustila zatčené ženy až po souhlasu jejich zákonných zástupců.¹³⁸ Od té doby se ženy snaží odstranit zákaz prostřednictvím internetu, veřejných demonstrací či zakládají hnutí proti tomuto nařízení. V některých případech jsou demonstrantky podporovány i muži. Ve většině případů demonstrativního řízení vozidla však policie velmi brzo zakročí a ženy řidičky zatknou a pošle je do vězení. Nejznámější kampaní je především internetová kampaň *Women2Drive*, která je složkou širší iniciativy *Right2Dignity*, která se zaměřuje na všechny formy diskriminace v Saúdské Arábii.

Je očividné, že zákaz řízení nemá svůj původ ani v Koránu ani v Sunně. Omezování svobody žen v takovémto rozsahu je skutečností týkající se pouze Saúdské Arábie, žádný jiný stát na světě nedisponuje podobným nařízením. Není ani možné říci, že by zákaz pocházel z islámského práva, jelikož ani Írán, stát aplikující šari'u, tento zákaz nezavedl. Vzhledem k silícím protestům saúdských občanů proti tomuto zákazu je vidět, že zákaz řízení je produktem výhradně autoritářské vlády královské rodiny Saud. Je nesporné, že odkaz na kulturní odlišnosti vycházející z islámu a saúdských tradic je zde zcela nevyhovující. V tomto případě se jedná bezpochyby o porušení základních univerzálních práv žen a jejich svobod.

¹³⁶ Právní názor islámského právního učenice na specifické otázky týkající se islámského práva.

¹³⁷ MUSNAD, Muhammad bin Abdul-Aziz. *Islamic fatawa regarding women*. Str. 309-313.

¹³⁸ HUMAN RIGHTS WATCH. *Perpetual Minors - Human Rights Abuses Stemming from Male Guardianship and Sex Segregation in Saudi Arabia*. Str. 28-29. Dostupné z: http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/saudiArabia0408_1.pdf.

Omezování práv žen lze také zpozorovat ve školním systému a jejich následné zaměstnanosti. I přes značný pokrok od vzniku dnešní podoby království Saúdské Arábie je dnes možné ve školství zaznamenat diskriminační tendence vůči ženám.

Aby ženy mohly podstoupit výuku, musejí získat souhlas svého zákonného zástupce, aby vzdělávání ženy neovlivnilo její jiné povinnosti. Školní systém byl zřízen až v roce 1957, ale ženám byly školy otevřeny až o skoro 10 let později v roce 1964. Do roku 1990 se školy pro ženy nacházely na celém území království.¹³⁹ Pohlavní segregace je vidět především na úrovni vyššího vzdělávání. Ženy nemají přístup ke stejným oborům jako muži, a také by neměly navštěvovat kurzy vedené učitelem mužského pohlaví. Z tohoto důvodu byla na univerzitách zřízena videokonference, která umožňuje ženám zúčastnit se výuky pod vedením muže, aniž by musely navštívit jeho vyučování. Saúdská Arábie tak nedodrжуje povinnost zajistit rovné příležitosti ve vzdělávání svým občanům bez jakékoliv diskriminace, která vyplývá ze článku 9 CDHRI udělující právo na vzdělání každé lidské bytosti.¹⁴⁰ I přes zřejmou diskriminaci žen v rámci vzdělávání se v Saúdské Arábii od roku 2005 vyskytuje větší počet studentek než studentů.¹⁴¹

V Saúdské Arábii se i mezi představiteli saúdské justice objevuje názor, že pohlavní segregace nemá svůj původ v šari'e, a že je tak nesprávně aplikována v saúdsém právním systému. Odkazují se na 15. století, ve kterém se ženy mohly modlit ve stejných prostorách v mešitách jako muži a pracovaly společně s muži v rovnocenných pozicích. Pohlavní segregace se začala nejvíce projevovat až od Islámské revoluce v roce 1979.¹⁴² Školní systém je i přes pohlavní segregaci otevřen jak mužům, tak ženám. Bohužel však ženy stále nemají stejné možnosti ve vzdělávání jako muži. V dané oblasti je nutné zhodnotit značný vliv islámské tradice, ale nelze říci, že vymezení práv žen na vzdělání vychází z islámské kultury. Pohlavní segregace se začala objevovat až v posledních letech, a kompletní školní systém byl vytvořen až ve druhé polovině 20. století. Princip kulturního relativismu se zde nedá aplikovat v jeho plném znění a je možné konstatovat, že se jedná o porušování práva

¹³⁹ SAUDI EMBASSY IN WASHINGTON D. C. *About Saudi Arabia – Education*. Dostupné z: <http://www.saudiembassy.net/about/country-information/education/>.

¹⁴⁰ CDHRI, článek 9a.

¹⁴¹ UNESCO INSTITUTE FOR STATISTICS. *Country profiles. Saudi Arabia*. Dostupné z: <http://www.uis.unesco.org/DataCentre/Pages/country-profile.aspx?code=SAU®ioncode=40525>.

¹⁴² WAGNER Rob L. *Saudis Debate Gender Segregation*. Dostupné z: <https://sites.google.com/site/roblwagnerarchives/s>.

rovného postavení žen a mužů, který je deklarován ve všech mezinárodních univerzálních instrumentech na ochranu lidských práv. Rovná práva na vzdělání určuje zejména CEDAW ve svém článku 10, který vyzývá státy, aby „*přijaly veškerá příslušná opatření k odstranění diskriminace žen, aby jim byla zajištěna stejná práva s muži v oblasti vzdělávání*“¹⁴³, a jeho část druhá vybízí státy k zajištění „*přístupu ke stejným osnovám, stejným zkouškám, učitelskému sboru s kvalifikací stejné úrovně a školním objektům a vybavení stejné úrovně*“¹⁴⁴. Saúdská Arábie také ratifikovala Úmluvu UNESCO proti diskriminaci ve vzdělávání, která zakazuje například jakékoliv formy odděleného školního systému a apeluje na členské státy, aby se vyvarovaly diskriminace ve vzdělávání založené na rase, pohlaví, národnosti, náboženství a dalšího možného rozlišování.¹⁴⁵ Saúdská Arábie tyto závazky z Úmluv plynoucí nesplňuje v plném rozsahu jejich znění a stále udržuje pohlavní segregaci ve školním systému.

Pohlavní segregace je také zřetelná i v pracovním sektoru. V roce 2014 bylo zaměstnáno 78% žen a 97% mužů.¹⁴⁶ Saúdské ženy jsou velmi omezovány v pracovních pozicích a sektorech, které jsou určeny pouze mužům. V posledních letech ale Saúdská Arábie zažívá jasný progres. V roce 2013 se čtyři ženy staly právníčkami v plném rozsahu s oficiální licencí na dalších pět let. Do té doby byly právníčky pouze konzultantkami, které neměly oprávnění vykonávat svou praxi při soudních jednáních či provozovat advokátní kanceláře.¹⁴⁷ Saúdský zákoník práce vyhláší ve svém 3 článku stejné právo na práci všem saúdským občanům. Avšak nerovnocenný přístup lze shledat v existenci samostatné části věnované právům žen na práci, přičemž část věnována mužům zde není. Článek 149 tohoto úseku stanovuje, že „*ženy musí pracovat ve všech oblastech vhodných k jejich povaze*“.¹⁴⁸ Bližší specifikaci termínu „oblasti vhodné k jejich povaze“ ovšem nenabízí, a tím tak ponechává prostor k jeho individuálnímu výkladu. Načež článek 4 nadřazuje šari'u

¹⁴³ CEDAW, článek 10.

¹⁴⁴ Tamtéž, článek 10a.

¹⁴⁵ UNESCO. *Convention against Discrimination in Education*. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/132598e.pdf>.

¹⁴⁶ CENTRAL DEPARTEMENT OF STATISTICS & INFORMATION. *Labour Force Survey 2014*. Dostupné z: http://www.cdsi.gov.sa/english/index.php?option=com_docman&Itemid=162.

¹⁴⁷ MILEY, Cynthia. *Saudi Arabia permits first women lawyers to practice law*. Dostupné z: <http://jurist.org/paperchase/2013/10/saudi-arabia-permits-first-women-lawyers-to-practice-law.php>.

¹⁴⁸ SAUDI ARABIA. *Labor law*. Článek 149. Dostupné z: http://www.sagia.gov.sa/Documents/Laws/labor_law_en.pdf.

nad všechna ustanovení v zákoníku, což již ze samotné podstaty vytváří předpoklad nerovného přístupu k práci vzhledem k pohlaví.

Saúdská Arábie se v této oblasti dopouští nerespektování závazků, které vyplývají nejen z přijetí univerzálních dokumentů, ale také z dokumentů založených na islámských tradicích. UIDHR stanovuje článkem 21, že „*každý člověk má právo na svobodnou volbu povolání a kariéry...*“¹⁴⁹, a také zakazuje článkem 3 třetí částí odepření možnosti pracovat na základě pohlaví, náboženství a dalších forem diskriminace.¹⁵⁰ Právo svobodné volby zaměstnání je stanoveno rovněž i článkem 13 CDHRI.¹⁵¹ Kulturní relativita lidských práv se ve většině případů odkazuje na odlišné tradice a vyznání, které nelze aplikovat v rámci univerzálního systému na ochranu lidských práv. V dokumentech podporujících tuto koncepci je však právo na vzdělání pro všechny lidské bytosti definováno. Saúdská Arábie tak vede vlastní politiku pohlavní segregace ve školním systému a v pracovním sektoru navzdory závazkům, kterými je díky přijetí těchto dokumentů vázána.

Druhou oblastí, která je mezinárodním společenstvím posuzována jako kritická pokud jde o porušování lidských práv, je neexistence **náboženské svobody**, respektive **práv náboženských menšin**.

V únoru 2015 byl v saúdské městě Hafr al-Batin odsouzen k trestu smrti saúdský občan za odpadlictví a rouhání, když sám sebe natočil, jak ničí kopii Korán, a video posléze zveřejnil na internetu. Trest smrti za odpadlictví je v muslimském světě běžným standardem, i když se dnes vykonává jen velmi vzácně.¹⁵²

Podle zprávy Amnesty International ohledně trestu smrti ve světě se Saúdská Arábie nachází mezi prvními pěti státy s největším počtem popravených. Za rok 2014 se dle zprávy vykonalo až 90 poprav, které většinou bývají veřejné a provedené setnutím hlavy. Lidé zodpovědní za trest smrti v Saúdské Arábii se odvolávají na islámské tradice a právo šarí'a.¹⁵³ K trestu smrti se vyjadřuje i ACHR ve svém 6

¹⁴⁹ UIDHR, článek 21b.

¹⁵⁰ Tamtéž, článek 3c.

¹⁵¹ CDHRI, článek 13.

¹⁵² SPENCER, Richard. *Saudi Arabia court gives death penalty to man who renounced his Muslim faith*. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/saudi-arabia/11431509/Saudi-Arabia-court-gives-death-penalty-to-man-who-renounced-his-Muslim-faith.html>.

¹⁵³ KECHICHIAN, Sevag. *The Ultimate Punishment: Saudi Arabia ramps up beheadings in the Kingdom*. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/articles/blogs/2015/04/the-ultimate-punishment-saudi-arabia-ramps-up-beheadings-in-the-kingdom/>.

článku, který umožňuje výkon trestu pouze za nejzávažnější zločiny na základě pravomocného rozsudku vyneseného soudním orgánem.¹⁵⁴

Dalším současným kontroverzním případem je Raif Badawi, blogger a lidskoprávní aktivista, který byl roku 2013 odsouzen k 7 letům vězení a 600 ran bičem za kritizování náboženské podstaty státu a podporu liberálního myšlení. Badawi se provinění dopustil v roce 2008, kdy založil na internetu vlastní diskusní fórum *Free Saudi Liberals*, na kterém umožnil lidem otevřeně debatovat o politických, náboženských a dalších společenských záležitostech, a na kterém rovněž vyjadřoval své názory týkající se islámského založení Saúdské Arábie. Po jeho odsouzení vznesl námitku vůči udělenému trestu, a na základě jeho odvolání byl jeho případ znovu prošetřen. V roce 2014 mu byl trest prodloužen na 10 let ve vězení a vzrostl mu i počet ran bičem na 1000. Dne 9. ledna 2015 byl veřejně potrestán před mešitou ve městě Jeddah prvními 50 ranami bičem v oblastech zad a nohou.¹⁵⁵ Saúdská Arábie je za svůj počín vůči Badawimu mezinárodně kritizována. Evropský parlament přijal usnesení v únoru téhož roku, ve kterém jednání Saúdské Arábie odsuzuje a vyzývá k bezpodmínečnému propuštění Badawiho.¹⁵⁶ Podporu Badawimu také vyjádřili laureáti Nobelovy ceny různorodých národností ve svém společném dopise adresovaném profesorovi Univerzity vědy a techniky krále Abdullaha. V dopise vyjadřují obavy z omezení vzájemné spolupráce vzhledem k omezování svobody myšlení a projevu, přičemž poukazují na případ Raifa Badawiho.¹⁵⁷ Protesty na podporu Badawiho se také uskutečňovaly přímo před budovami saúdských velvyslanectví po celém světě.

Oba tyto případy jsou porušováním práva na svobodnou volbu náboženství, které se v Saúdské Arábii nevyskytuje. Saúdský občan si nemůže dobrovolně zvolit jiné než islámské náboženství, nesmí od něj odstoupit či ho zesměšňovat. Také je zde porušováno právo na svobodu projevu a právo na život a lidskou důstojnost.

¹⁵⁴ ACHR, článek 6.

¹⁵⁵ ———. *Saudi blogger receives first 50 lashes of sentence for 'insulting Islam'*. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2015/jan/09/saudi-blogger-first-lashes-raif-badawi>.

¹⁵⁶ EUROPEAN PARLIAMENT. *European Parliament resolution of 12 February 2015 on the case of Mr Raif Badawi, Saudi Arabia*. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2015-0037+0+DOC+XML+V0//EN>.

¹⁵⁷ *Nobel laureates' letter to Saudi academics*. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/voices/comment/raif-badawi-nobel-laureates-letter-to-saudi-academics-9989077.html>.

Mezinárodní právo zakazuje jakoukoliv formu mučení, a to především v CAT¹⁵⁸, ke které Saúdská Arábie přistoupila. Mučení a jiné kruté, ponižující a nelidské zacházení také zakazuje například ACHR článkem 8¹⁵⁹ či lze podobná znění nalézt i v UIDHR a CDHRI. Mezinárodní právo umožňuje trest smrti, ale pouze pro nejzávažnější zločiny, ke kterým vyjádření vlastního názoru či vlastní volby náboženství rozhodně nepatří. Právo na vlastní náboženství dokonce určují islámské dokumenty na ochranu lidských práv, jehož smluvní stranou je právě i Saúdská Arábie. CDHRI dává právo všem „žít v bezpečí, které se týká jeho samotného, jeho náboženství, jeho rodinných příslušníků, jeho cti a majetku“¹⁶⁰. Článek 13 UIDHR, nazvaný „právo na svobodu náboženského vyznání“ je více konkrétní a deklaruje, že „každý má právo na svobodu svědomí a vyznání v souladu s jeho náboženským vyznáním“¹⁶¹. Saúdská Arábie tedy nesplňuje závazky, které z islámských dokumentů vychází, a tím tak popírá podstatu kulturní relativity lidských práv.

Saúdský přísný postoj vůči bezvěrcům či apostatům má své kořeny v pramenech islámu. Korán se otevřeně hrubě vyjadřuje o nevěřících v průběhu celé Svaté knihy. Súra 2 verš 187 přímo vyzývá muslimy k zabíjení nevěřících. Nenávist a agrese je pak popsána například v súře 4 verši 4: „a když se střetnete s nevěřícími, udeřte je do šíjí, a až jim způsobíte úplnou porážku, pevně je spoutejte“¹⁶². Apostasie je Koránem také odsouzena, ale nestanovuje trest, které by se apostatovi měl udělit. Verš 108 súry 16 se věnuje těm, kteří „zapřeli Boha poté, co již uvěřil - ... - a zejména na toho, kdo hrud' svou nevěře otevřel, dopadne hněv Boží a pro něj je připraven trest nesmírný“¹⁶³. Nicméně výzvu k zabítí apostatů lze nalézt i v Sunně. Například v hadíthu Bukhari je možné vyhledat výroky, které nepokrytě podněcují k zabíjení těch, kteří se zřeknou islámského náboženství: „Prorok řekl, že pokud jakýkoliv muslim opustí své náboženství, je nutné ho zabít“¹⁶⁴.

Kulturní relativismus by se zde nabízel jako vhodný argument pro saúdské jednání vůči nevěřícím a těm, jenž opustili víru v islám. Naproti tomu se však jedná o

¹⁵⁸ Pro více informací viz: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201465/volume-1465-I-24841-English.pdf>.

¹⁵⁹ ACHR, článek 8.

¹⁶⁰ CDHRI, článek 18.

¹⁶¹ UIDHR, článek 13.

¹⁶² Korán, 4:4.

¹⁶³ Tamtéž, 16:108.

¹⁶⁴ Sunna, Bukhari 4:52:260. Dostupné z: <http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/bukhari/052-sbt.php#004.052.260>.

základní lidská práva na život a lidskou důstojnost, která jsou podstatná jak v teorii univerzality lidských práv, tak i pro obhájce kulturního relativismu. Poukaz na kulturní a islámské tradice se v rámci takového trestání saúdských občanů v náboženských záležitostech nedá považovat za relevantní. Trest smrti či bičování za svobodu projevu a náboženství je porušením základních práv, které jsou určené všem lidem bez diskriminace náboženské, rasové, věkové, národností či diskriminace na základě pohlaví. Právo na život a lidskou důstojnost jsou práva univerzální i relativní povahy a jakékoliv snahy o omezení, narušení či nerespektování těchto práv jsou jednoznačným porušením mezinárodních i islámských závazků na ochranu lidských práv.

Dalším případem, který vede k porušování výše uvedených práv, je složka saúdských bezpečnostních složek **náboženská mravní policie** *mutawa*, *mutaween* či *Haia* spadající pod Úřad pro podporu ctnosti a prevenci neřesti¹⁶⁵. Mutawa je zodpovědná králi, ale její výkon činnosti závisí pouze na ní samotné. Náboženská policie není pouze v Saúdské Arábii, lze ji také dohledat v Pákistánu či Íránu. Cílem této policie v Saúdské Arábii je kontrola plnění náboženských povinností včetně dodržování pravidel oblékání se žen, kontrola kontaktu mužů a žen, kontrola obsahu na internetu týkající se islámu, aj. Jejím účelem je především prosazování práva šari'a s kompetencí uvěznit či potrestat proviněné. Policie také musí udržovat ve společnosti islámskou morálku a zabránit jakýmkoliv protestům vůči islámskému náboženství v zemi. Mutawa je celosvětově známa svým kontroverzním chováním, které nejvíce vyniklo při požáru na střední dívčí škole v roce 2002, během kterého zakázala odchod z uzavřené školy těm dívkám, které nebyly oblečeny dle platných saúdských předpisů. Smrt 12 dívek způsobilo radikální jednání policie při jejich zásahu.¹⁶⁶

Mutawa je důležitou součástí náboženské struktury Saúdské Arábie. Nový král jmenoval nového prezidenta policie, který si klade za cíl vylepšit praktiky mutawy, kterou považuje za nástroj ochrany saúdských občanů a jejich zájmů. Tento názor ovšem neodpovídá jednání náboženské policie. V roce 2012 proběhl na univerzitě krále Khalida protest proti diskriminaci a korupci, kterého se zúčastnilo až 8000 studentek. V průběhu protestu zasáhla náboženská policie s holemi a užitím

¹⁶⁵ Commission for the Promotion of Virtue and the Prevention of Vice.

¹⁶⁶ ———. *Saudi police 'stopped' fire rescue*. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/1874471.stm.

hasičských přístrojů pro studentkám. Při zákroku bylo zraněno mnoho protestujících žen.¹⁶⁷ Další případ, který také vyvolal značné pochybnosti ohledně významu mutawy, se stal v únoru 2015. Náboženská policie zatkla muže, který slavil své narozeniny ve svém domě. Policie ho obvinila z příliš hlasité hudby a nevhodného tance. Policie také posléze vyhodnotila jako nevhodné mužovo oblečení a účes. Narozeninová oslava byla ovšem z hlediska saúdského práva zcela v pořádku, jelikož se v domě nevyskytoval alkohol a ani ženy se oslavy neúčastnily.¹⁶⁸ Funkce mutawy v Saúdské Arábii je velmi sporná. Její funkcí je sice ochrana islámské tradice, ale její chování je nevhodné, obtěžující a omezuje svobodu saúdských občanů. Do určité míry jedná samostatně a její široká a nedefinovaná pravomoc ve většině případů ústí v porušování základních lidských práv.

Saúdská Arábie je celosvětově kritizována za svůj přístup k lidským právům. K porušování lidských práv dochází ve všech sférách lidského života každého saúdského občana. Saúdská Arábie ovšem nespatřuje své jednání za problematické, nýbrž za korektní vzhledem k jejím vlastním tradicím a islámskému náboženství. I přes její snahu odůvodnit její kontroverzní postoj k lidským právům kulturním relativismem, je součástí i univerzálního systému na ochranu lidských práv. Saúdská Arábie se dopouští porušování nejen mezinárodních závazků, ale i islámských, kterými je vázána. Jde tedy o dokumenty jak univerzální povahy, tak regionálně a kulturně založených listin. Její chování tak odporuje univerzálnímu i relativistickému přístupu k lidským právům.

Saúdská Arábie je mezinárodními organizacemi a institucemi hodnocena jako jeden ze států s největším počtem případů, ve kterých dochází k narušování práv občanů. Jedná se o autokratický stát, ve kterém je vše podřízeno králi, a není možné zasáhnout do saúdske politiky bez souhlasu krále. Tento absolutistický model neumožňuje změnu režimu a realizování reform, které by situaci zlepšily. Významný vliv má i striktní pojetí islámu wahhábismus, které má své základy v nejpřísnější

¹⁶⁷ ———, 'Violence at campus' as Saudi women protest. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-17304960>.

¹⁶⁸ TUFFT, Ben. *Saudi Arabia morality police arrest men for dancing at Saudi birthday party complete with cake and candles*. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/morality-police-arrest-men-for-dancing-at-saudi-birthday-party-complete-with-cake-and-candles-10062722.html>.

islámské škole Hanbali. Tento druh islámu se vyskytuje pouze na území Saúdské Arábie, a tím dosahuje specifického postavení i v samotném islámském světě.

Závěr

Lidská práva jsou v dnešní době jedním z nejdůležitějších témat jak na politické úrovni tak na úrovni samostatných jedinců. Státy začleňují téma lidských práv do své domácí i zahraniční politiky. Lidé po celém světě si uvědomují, že mají určitá práva, která by jim měla být poskytnuta a zároveň i státem chráněna. Díky vzestupu mediální scény je dnes možné monitorovat situaci lidských práv po celém světě. Případy dříve utajené se stávají veřejně známy. Svět také zažívá postupně vzrůstající tendenci vzniku mezinárodních vládních a nevládních organizací na ochranu lidských práv. Nárůst je možné také zaznamenat ve tvorbě mezinárodních právních dokumentů, které se týkají jednotlivých oblastí. S jistotou se dá říci, že situace porušování lidských práv se díky globalizaci a medializaci neustále zlepšuje. Bohužel ale stále existují státy, které se s tímto trendem nedokážou propojit a následovat mezinárodní snahu o zlepšení podmínek nejen svých vlastních občanů.

Historie nabízí mnoho příkladů, ve kterých docházelo k hromadnému porušování lidských práv. Debata o lidských právech započala až v novodobé historii po skončení druhé světové války. Mezinárodní společenství si uvědomilo, jak snadno může dojít k narušení běžného života člověka, a že je třeba vytvořit taková opatření, aby k těmto situacím již nedocházelo. Na základě diskuzí zástupců všech kulturních celků světa vznikl v rámci OSN globální univerzální režim na ochranu lidských práv, který má dodnes za cíl chránit práva všech lidí na světě bez jakékoliv výjimky.

Tato práce si na začátku stanovila za cíl zjistit, zda porušování lidských práv, ke kterému dochází v Saúdské Arábii, má své opodstatnění v koncepci kulturního relativismu či zda se jedná o porušování univerzálních práv, která jsou určena každému jedinci bez rasové, náboženské, pohlavní a další diskriminace.

Saúdská Arábie je jedním ze zastánců konceptu relativních lidských práv vzhledem ke kulturním odlišnostem, které mezi civilizacemi existují. Nejvýznamnějším faktorem, kterým argumentuje, je islámské náboženství, které má svá vlastní pravidla a svůj vlastní systém. Saúdská Arábie je však i přes negativní postoj k teorii univerzálních práv součástí globálního univerzálního režimu lidských práv. Svým členstvím v OSN se připojila k tomuto univerzálnímu uchopení lidských práv, a tím je vázána k dodržování a respektování závazků, které z tohoto členství

vyplývají. Saúdská Arábie sice nepřistoupila k nejvýznamnějšímu univerzálnímu dokumentu na ochranu lidských práv UDHR, nicméně hlasování o přijetí Deklarace se zdržela, nehlasovala proti. Díky členství v OSN a účasti na mezinárodní scéně by však Saúdská Arábie měla respektovat práva z ní plynoucí. Její odmítavý přístup k univerzálnímu chápání lidských práv je také zřetelný v nepřijetí Mezinárodních paktů upravujících univerzální lidská práva ve všech sférách života každého jedince. Také v případě ratifikace univerzálních dokumentů na ochranu lidských práv však učinila takové výhrady, které dokumenty znehodnocují. Naopak je velmi aktivní při tvorbě regionálních dokumentů, které již odpovídají potřebám a tradicím islámu. Nicméně závazky, které jsou smluvní státy povinny dodržovat, nerespektuje a realizuje vlastní politiku na základě svých potřeb.

Saúdská Arábie je osobitým státem, který se vymyká i v samotném muslimském světě. Přijetí wahhábismu, nejstriktnější formy islámu, za státní náboženství, udělalo ze Saúdské Arábie jeden z nejkontroverznějších států na světě. Wahhábismus vychází pouze z pramenů islámského práva Koránu a Sunny, a to v jejich nejčistších podobách. Odmítá jakékoliv změny ve výkladu těchto pramenů, vyzývá k přísnému dodržování všech povinností muslimů a islámské právo se plně opírá o nejpřísnější podobu šari'í. Z tohoto pojetí islámu vychází i striktní přístup saúdského režimu vůči svým obyvatelům.

Z výše provedené analýzy je nutné zhodnotit, že lze v saúdsém chování nalézt odchylky od univerzálního standardu lidských práv. Argumenty Saúdské Arábie, které se snaží obhájit její politiku, jsou založeny na saúdských a islámských tradicích. Analýza ovšem dokázala, že jsou tyto argumenty pochybné, a jejich účelem je pouze zaštitit saúdský postup k lidským právům svých občanů. Saúdská Arábie se dopouští porušování nejen mezinárodních závazků, ale zároveň nedodržuje ani regionální islámské dokumenty na ochranu lidských práv. Jedná samostatně dle své vlastní politiky, která má za cíl zajistit stabilitu a prosperitu království všemi možnými dostupnými prostředky.

Islám do značné míry ovlivňuje veškerý život v zemi, ale nemůže být důvodem pro omezování svobody občanů či v nejhorším případě pro usmrcení či jakékoliv mučení občanů a fyzických trestů. Na světě existuje veliké množství různorodých náboženství. Mezi těmi nejvýznamnějšími jako je křesťanství, judaismus, hinduismus

či buddhismus ovšem neexistuje takové kruté zacházení jako v Saúdské Arábii, která se na své náboženství odkazuje.

Problematický je i samotný výklad islámských dokumentů, které se zaměřují na ochranu lidských práv v souladu s islámskými hodnotami a tradicemi. Originální znění je v arabském jazyce, což umožňuje volný překlad do anglického jazyka. Hlavním sporným bodem je odkaz na islámské právo. V arabském originále je přímo uvedeno právo šari'a, dle kterého se všechna ustanovení musí řídit. V anglickém překladu těchto dokumentů je místo šari'i použito slovo „právo“¹⁶⁹. Při interpretaci listin je velmi důležité si uvědomit, že všechna ustanovení a závazky se musí řídit právě islámským právem, a tím je jejich účinnost značně omezena. Při analýze islámských dokumentů bylo zjištěno, že poskytují obdobná práva jako univerzální texty, ale kvůli neustálým referencím na islámské právo je jejich implementace oslabena.

Jedním z problémů, proč je možné zpozorovat tak značné rozdíly v chování islámských států, je volný výklad islámských pramenů. Korán a Sunna jsou rozdílně interpretovány po celém světě. V Koránu se lze dočíst o trestech ve formě bičování či ve formě amputace končetin. Je ale nutné si uvědomit, že v době sepsání Svaté knihy se tyto tresty aplikovaly i v jiných náboženstvích a odlišných částech světa. Kniha také vybízí k zabíjení nevěřících a apostátů. Trest smrti se ale dnes vykonává velmi vzácně a v islámském světě je Saúdská Arábie v této jurisdikci spíše raritou.

Mezinárodní společenství kritizuje saúdské chování vůči svému obyvatelstvu, avšak pozornost, kterou tomuto tématu věnuje, je neuspokojivá. Přímá intervence je taktéž nemožná pro orgány OSN, které by mohly zakročit pouze v případě, kdy by vzhledem k porušování lidských práv byl ohrožen světový mír. Saúdská Arábie je významným partnerem pro západní státy na Blízkém východě. Nejsilnější vazbu lze nalézt se Spojenými státy americkými, se kterými udržuje spojení především v ekonomickém a vojenském sektoru. Faktor, který velmi ovlivňuje postoj mezinárodního společenství vůči Saúdské Arábii je nejvíce ovlivněn saúdským vlastnictvím největších zásob ropy na světě. Ropa je v dnešní době nejdůležitější komoditou na světovém trhu, přičemž mezinárodní společenství si je vědomo významu ropného obchodu s Saúdskou Arábií. Při větší intenzitě tlaku na změnu

¹⁶⁹ V anglickém znění „the Law“.

saúdského chování v oblasti lidských práv by mohlo dojít k přerušení ekonomických vazeb a ztráty významného partnera na Blízkém Východě.

Systém ochrany lidských práv byl vytvořen jako obranný mechanismus jedince vůči státu. Lidská práva z univerzálního pohledu jsou poskytována všem bez jakéhokoliv rozlišení. Systém má za cíl ochránit jedince ve všech oblastech jeho života. Měl by zajistit hospodářská, sociální, politická, kulturní a základní práva a svobody. Tento univerzální přístup nevylučuje možnost kulturní diferenciacce, ale naopak ji považuje za výhodu a apeluje na kulturní rozvoj ve všech kulturních celcích. Základní lidská práva a svobody, které uznává bez výjimek i samotný kulturní relativismus, jsou ovšem ve státech s negativním postojem vůči univerzálnímu chápání lidských práv porušována. V tomto případě je nezbytné považovat porušování těchto práv v Saúdské Arábii za porušování univerzálních lidských práv, kde kulturní relativismus není vhodným argumentem pro obhajobu takového chování.

Literatura

Monografie

BADERIN, Mashood A. *International human rights and Islamic law*. New York: Oxford University Press, 2003, s. 279. ISBN 01-992-6659-X.

BERÁNEK, Ondřej. *Saudská Arábie: mezi tradicemi a moderností; domácí politika, salafijská ideologie a zahraniční vztahy*. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2007, s. 252. ISBN 978-80-7207-647-5.

DONDERS, Yvonne M. *Culture and human rights*. In: FORSYTHE, David P. *Encyclopedia of human rights*. New York: Oxford University Press, 2009. ISBN 9780195336887.

DONNELLY, Jack. *International human rights*. 2. vyd. Boulder, Colo.: Westview Press, 1998, s. 216. ISBN 08-133-9969-6.

DONNELLY, Jack. *Universal human rights in theory and practice*. Ithaca: Cornell University Press, 1989, s. 295. ISBN 08-014-2316-3.

HRBEK, Ivan. *Korán*. Brno: Levné knihy Kma, 2006. s. 797. ISBN 80-7309-992-6.

KJELDSEN, Camilla Elisabeth H. *Legal and Functional Universality*. In: Haestrup, Kirsten (ed.): *Human Rights on Common Grounds, The Quest for Universality*. The Hague: Kluwer Law International, 2001, s. 39–56.

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1993, s. 292. ISBN 80-702-1125-3.

MAYER, Ann Elizabeth. *Islam and human rights: tradition and politics*. 5. vyd. Boulder, Colo.: Westview Press, 2013, s. 299. ISBN 978-0-8133-4467-2.

OTTO, Jan Michiel. *Sharia and national law in Muslim countries: tensions and opportunities for Dutch and EU foreign policy*. Leiden: Leiden University Press, 2008, s. 46. ISBN 978-90-8728-048-2.

PELIKÁN, Petr. *Sunna: pramen islámského práva*. 1. vyd. Praha: Ediční středisko Právnické fakulty Univerzity Karlovy, 1997, s. 163. Prameny a nové proudy právní vědy, č. 23. ISBN 80-858-8913-7.

POLLIS Adamantia a Peter SCHWAB. *A Western construct with limited applicability*. In: Human rights: cultural and ideological perspectives. Editováno Adamantia Pollis, Peter Schwab. New York: Praeger, 1979, s. 1-19. ISBN 0-03-046631-8.

REHMAN, Javaid a Susan Carolyn BREAU. *Religion, human rights and international law: a critical examination of Islamic state practices*. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2007, s. 569. ISBN 90-041-5826-X.

SAID, Abdul Aziz. Human rights in islamic perspectives. In: *Human rights: cultural and ideological perspectives*. Editováno Adamantia Pollis, Peter Schwab. New York: Praeger, 1979, s. 1-19. ISBN 0-03-046631-8.

SHELTON, Dinah a Paolo WRIGHT-CAROZZA. *Regional protection of human rights*. 2. vyd. New York: Oxford University Press, 2013, s. 1080. ISBN 978-019-9941-520.

WARNER, Bill. *Právo šaría pro nemuslimy*. Brno: Tribun EU s.r.o., 2014, s. 68. ISBN 978-80-263-0765-5.

ZEITZEN, Miriam K. *Polygamy: A Cross-Cultural Analysis*. New York: Berg, 2008, s. 224. ISBN 978-1-84520-220-0.

Odborné články

AL-JARBOU, Ayoub M. *Judicial Independence: Case Study of Saudi Arabia*. Arab Law Quarterly. 2004, roč. 19, č. 1, s. 5-54. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3382105>.

ANJUM, Faraz. *Human rights, cultural relativism and Islam*. Journal of the Research Society of Pakistan. 2013, roč. 50, č. 2, s. 160-189. Dostupné z: http://pu.edu.pk/images/journal/history/PDF-FILES/ARTICLE%207%20FARAZ%20160-189_v50_no2_2013.pdf.

AN-NA'IM, Abdullahi A. *Religious Minorities under Islamic Law and the Limits of Cultural Relativism*. Human Rights Quarterly. 1987, roč. 9, č. 1, s. 1-18. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/761944>.

CERNA, Christina M. *Universality of Human Rights and Cultural Diversity: Implementation of Human Rights in Different Socio-Cultural Contexts*. Human Rights Quarterly. 1994, roč. 16, č. 4, s. 740-752. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/762567>.

DONNELLY, Jack. *The Relative Universality of Human Rights*. Human Rights Quarterly. 2007, č. 29, s. 281-306. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/20072800>.

HALLIDAY, Fred. *Relativism and Universalism in Human Rights: the Case of the Islamic Middle East*. Political Studies. 1995, roč. 43, č. 1, s. 152-167. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9248.1995.tb01741.x/full>.

HENKIN, Louis. *The Universality of the Concept of Human Rights*. Annals of the American Academy of Political and Social Science: Human Rights around the World. 1989, č. 506, s. 10-16. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1046650>.

HUMAN RIGHTS WATCH. *Perpetual Minors - Human Rights Abuses Stemming from Male Guardianship and Sex Segregation in Saudi Arabia*. 2008. Dostupné také z: http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/saudiarabia0408_1.pdf.

KHADDURI, Majid. *Human Rights in Islam*. Annals of the American Academy of Political and Social Science. 1946, roč. 243, č. Essential Human Rights s. 77-81. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1025058>.

LACROIX, Stéphane. *Between Islamists and Liberals: Saudi Arabia's New "Islam Liberal" Reformists*. Middle East Journal. 2004, roč. 58, č. 3. Dostupné z: https://www.academia.edu/3292248/Between_Islamists_and_Liberals_Saudi_Arabias_New_Islamo-Liberal_Reformists.

MUSNAD, Muhammad bin Abdul-Aziz. *Islamic fatawa regarding women*. 1. vyd. Riyadh: Darussalam Publishers, 1996, s. 391. ISBN 99-607-4087-0.

NAIM, Abd Allah Ahmad. *Human Rights in the Arab World: A Regional Perspective*. Human Rights Quarterly. 2001, roč. 23, č. 3, s. 701-732.

NEVO, Joseph. *Religion and national identity in Saudi Arabia*. Middle Eastern Studies. 1998, roč. 34, č. 3, s. 34-53. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/4283951>.

SAID, Abdul Aziz. *Precept and Practice of Human Rights in Islam*. Universal Human Rights. 1979, roč. 1, č. 1, s. 63-79. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/761831>.

SAUDI EMBASSY. *Prince Saud's speech at Human Rights conference in Vienna*. 1993. Dostupné z: <http://www.saudiembassy.net/archive/1993/speeches/page3.aspx>.

TESÓN. *International human rights and cultural relativism*. Virginia Journal of International Law. 1985, roč. 25, č. 4, s. 869-898. Dostupné z: <https://learning.uonbi.ac.ke/courses/GPR413/document/Teson.pdf>.

THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT. *Democracy Index 2014*. 2014. Dostupné z: <http://www.sudestada.com.uy/Content/Articles/421a313a-d58f-462e-9b24-2504a37f6b56/Democracy-index-2014.pdf>.

THE EXECUTIVE BOARD, AMERICAN ANTHROPOLOGICAL ASSOCIATION. Human Rights. *Statement on Human Rights*. American Anthropologist. 1947, roč. 49, č. 4, s. 539 - 543. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/662893>.

WALTZ, Susan Eileen. *Universal Human Rights: The Contribution of Muslim States*. Human Rights Quarterly. 2004, roč. 26, č. 4, s. 799-844. Dostupné z: http://hmb.utoronto.ca/HMB303H/weekly_supp/week-02/Waltz_Muslim_Contribution.pdf.

ZECHENTER, Elizabeth M. *In the name of culture: cultural relativism and the abuse of the individual*. Journal of Anthropological Research. 1997, roč. 53, č. 3, s. 319-347. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3630957>.

Primární dokumenty

EUROPEAN PARLIAMENT. *European Parliament resolution of 12 February 2015 on the case of Mr Raif Badawi, Saudi Arabia*. 2015. Dostupné z:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2015-0037+0+DOC+XML+V0//EN>.

HUMAN RIGHTS COUNCIL. *Preliminary study on promoting human rights and fundamental freedoms through a better understanding of traditional values of humankind*. 2012. Dostupné z:

http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/AdvisoryCom/Session9/A-HRC-AC-9-2_en.pdf.

HUMAN RIGHTS COUNCIL. *Promoting human rights and fundamental freedoms through a better understanding of traditional values of humankind: best practices*. 2012.

Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/G12/173/96/PDF/G1217396.pdf?OpenElement>.

ISLAMIC COUNCIL. *Universal Islamic Declaration on Human Rights*. 1981.

Dostupné z: http://www1.umn.edu/humanrts/instree/islamic_declaration_HR.html#foreword.

ORGANIZATION OF ISLAMIC CONFERENCE. *Charter*. 1972. Dostupné z:

http://www.oic-oci.org/oicv2/page/?p_id=53&p_ref=27&lan=en.

ORGANIZATION OF ISLAMIC CONFERENCE. *The Cairo Declaration on Human Rights*. 1990. Dostupné z: <http://www.oic-oci.org/english/article/human.htm>.

REGIONAL MEETING FOR THE ASIA-PACIFIC REGION. *Bangkok Declaration*. 1993. Dostupné z:

<http://internationalhumanrightsllexicon.org/hrdoc/docs/bangkokNGO.pdf>.

SAUDI ARABIA. *Labor law*. 2005. Dostupné z:

http://www.sagia.gov.sa/Documents/Laws/labor_law_en.pdf.

SAUDI ARABIA. *The Basic Law of Governement. In: Laws and Regulations.* 1991.

Dostupné také z:

<http://www.shura.gov.sa/wps/wcm/connect/shuraen/internet/Laws+and+Regulations/The+Basic+Law+Of+Government/>.

THE FIRST INTERNATIONAL CONFERENCE OF THE ARAB HUMAN RIGHTS MOVEMENT. *The Casablanca Declaration.* 1999. Dostupné z:

<http://www.cihrs.org/?p=4748&lang=en>.

TURECKO. *Ústava.* 2005. Dostupné z:

http://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf.

UNESCO. *Convention against Discrimination in Education.* 1960. Dostupné z:

<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/132598e.pdf>.

UNESCO. *Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions.* 2005. Dostupné z: [http://portal.unesco.org/en/ev.php-](http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=31038&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html)

[URL_ID=31038&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html](http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=31038&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html).

UNESCO. *Universal Declaration on Cultural Diversity.* 2001. Dostupné z:

[http://portal.unesco.org/en/ev.php-](http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13179&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html)

[URL_ID=13179&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html](http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13179&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html).

UNITED NATIONS. *Convention against torture and other cruel, inhuman or regrading treatment or punishment.* 1984. Dostupné z:

<https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201465/volume-1465-I-24841-English.pdf>.

UNITED NATIONS. *Convention Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women.* 1979. Dostupné z:

<http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf>.

UNITED NATIONS. General Assembly. *Resolution 32/127.* 1997. Dostupné z:

<http://www.un.org/documents/ga/res/32/ares32r127.pdf>.

UNITED NATIONS. *UN Charter.* 1945. Dostupné z:

<https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>.

UNITED NATIONS. *International Covenant on Civil and Political Rights*. 1966. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx>.

UNITED NATIONS. *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*. 1966. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>.

UNITED NATIONS. *The Universal Declaration of Human Rights*. 1948. Dostupné z: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>.

UNITED NATIONS. *Vienna Declaration and Programme of Action*. 1993. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Vienna.aspx>.

Online zdroje

———. *Saudi blogger receives first 50 lashes of sentence for 'insulting Islam'*. The Guardian. [online]. 2015 [cit. 2015-04-08] Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2015/jan/09/saudi-blogger-first-lashes-raif-badawi>.

———. *Saudi police 'stopped' fire rescue*. BBC News [online]. 2002 [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/1874471.stm.

———. *'Violence at campus' as Saudi women protest*. Al-Jazeera [online]. 2012 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-17304960>.

CENTER FOR MUSLIM-JEWISH ENGAGEMENT. *Sahih Bukhari, Book 52* [online]. 2008 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.usc.edu/org/cmje/religious-texts/hadith/bukhari/052-sbt.php#004.052.260>.

CENTRAL DEPARTEMENT OF STATISTICS & INFORMATION. *Labour Force Survey* [online]. 2014 [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: http://www.cdsi.gov.sa/english/index.php?option=com_docman&Itemid=162.

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY. *The World Factbook*. Religions.[online]. Washington DC, 2015 [cit. 2015-10-02]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/docs/notesanddefs.html?fieldkey=2122&alphaletter=R&term=Religions>.

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY. *The World Factbook*. Saudi Arabia. [online]. Washington DC, 2015 [cit. 24. 3. 2015]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sa.html>.

COMMITTEE ON THE ELIMINATION OF DISCRIMINATION AGAINST WOMEN. *General recommendation No. 21* [online]. 1994 [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm>.

INTERNATIONAL FEDERATION FOR HUMAN RIGHTS; INTERNATIONAL COMMISSION OF JURISTS. *Proposed Arab Court of Human Rights: Rewind the process and get it right* [online]. 2014 [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: https://www.fidh.org/IMG/pdf/20140320_arab_ct_pp_en.pdf.

KECHICHIAN, Sevag. *The Ultimate Punishment: Saudi Arabia ramps up beheadings in the Kingdom*. Amnesty International [online]. 2015 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/articles/blogs/2015/04/the-ultimate-punishment-saudi-arabia-ramps-up-beheadings-in-the-kingdom/>.

MILEY, Cynthia. *Saudi Arabia permits first women lawyers to practice law*. Jurist [online]. 2013 [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://jurist.org/paperchase/2013/10/saudi-arabia-permits-first-women-lawyers-to-practice-law.php>.

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS. Saudi Arabia. *Statement from The Kingdom of Saudi Arabia, UAE, Bahrain, Qatar and Kuwait Regarding Latest Developments in Yemen* [online]. 2015 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <http://www.mofa.gov.sa/sites/mofaen/ServicesAndInformation/news/GovernmentNews/Pages/ArticleID2015326101948670.aspx>.

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS. Saudi Arabia. *The foreign policy of Saudi Arabia* [online]. 2011 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <http://www.mofa.gov.sa/sites/mofaen/KingdomForeignPolicy/Pages/KingdomPolicy34645.aspx>.

Nobel laureates' letter to Saudi academics. Independent. [online]. 2015 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/voices/comment/raif-badawi-nobel-laureates-letter-to-saudi-academics-9989077.html>.

ORGANISATION OF ISLAMIC COOPERATION. *About OIC*. [online]. 2010-2011, [cit. 2015-20-02]. Dostupné z: http://www.oic-oci.org/oicv2/page/?p_id=52&p_ref=26&lan=en.

REARDON, Martin. *Saudi Arabia, Iran and the 'Great Game' in Yemen*. Al-Jazeera [online]. 2015 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/09/saudi-arabia-iran-great-game-ye-201492984846324440.html>.

SAUDI EMBASSY IN WASHINGTON D.C. *About Saudi Arabia – Education* [online]. 2014 [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://www.saudiembassy.net/about/country-information/education/>.

SPENCER, Richard. *Saudi Arabia court gives death penalty to man who renounced his Muslim faith*. The Telegraph [online]. 2015 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/saudiarabia/11431509/Saudi-Arabia-court-gives-death-penalty-to-man-who-renounced-his-Muslim-faith.html>.

TUFFT, Ben. *Saudi Arabia morality police arrest men for dancing at Saudi birthday party complete with cake and candles*. The Independent [online]. 2015 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/morality-police-arrest-men-for-dancing-at-saudi-birthday-party-complete-with-cake-and-candles-10062722.html>.

UNESCO INSTITUTE FOR STATISTICS. *Country profiles. Saudi Arabia* [online]. 2014 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <http://www.uis.unesco.org/DataCentre/Pages/country-profile.aspx?code=SAU®ioncode=40525>.

UNITED NATIONS. *The Drafters Of The Universal Declaration Of Human Rights*. The Universal Declaration of Human Rights [online]. 2014 [cit. 2014-12-01]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/documents/udhr/drafters.shtml>.

VELVYSLANECTVÍ SAÚDSKÉ ARÁBIE V USA. *Systems of Governements: Meeting the needs of a modern society* [online]. 1996 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <http://www.saudiembassy.net/files/PDF/Publications/Magazine/1996-Fall/sysgov.htm>.

WAGNER Rob L. *Saudis Debate Gender Segregation*. NewsTilt [online]. 2010 [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <https://sites.google.com/site/roblwagnerarchives/s>.

ZOEPF, KATHERINE. *Talk of Women's Rights Divides Saudi Arabia*. The New York Times [online]. 2010 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2010/06/01/world/middleeast/01iht-saudi.html?pagewanted=1&_r=0&src=me.